Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй, Министрнүүдэй Советэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 2 (14024) | 1973 оной январиин 3, среда | Сэн 2 мүнгэн

...ЙРЫН ШЭНЭ ...ОРИЛГОНУУД

...лэй түрүүшын үдэрнүүд — гайхамшаг үе саг боло... ...дэ үдэрнүүд һайн найдабари, шэнэ һанал бодол ба ...үүдые түрүүлдэг. ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 ...й ойн — алдарта түүхэтэ ойн гүйсэһэнэй удаа, совет ... нютагта 1973 оной шэнэ жэл гараа. Энэ хадаа ма...энэ жэлэй һайндэрые илангаяа баяр баясхалантай ...һон байна. Ойн баярнууд, олон арад үндэһэтэй Со...үрэнэй табин жэлэй хүгжэлтын дүнгүүд, тэрэнэй бата ...элые, дэлхэй дээрэхи социализмын түрүүшын гүрэ...радуудай хани барисаанай ба аха дүүгэй холбооной ...дэр хүсые, агууехэ ленинскэ партиие тойрон тэдэнэ...итаар жагсанти байһые эли тодоор харуулаа.

...эбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлые манай Эхэ орон ...бжэлтын оршон байдалда эхилбэ. КПСС-эй XXIV ...ын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, хүдэлмэришэн ан...ахозно таряашад, интеллигенци социалис мүрысөөн...энэ амжалтануудые туйлана, Эсэгэ оронойнгоо хүсэ ...ые улам бүри ехээр бэхижүүлнэ. Ороной саашан...кономическа, социальна ба соёлой хүгжэлтын, оло... арад зоной байдал һайжаруулгын замаар үнгэрэгшэ ...э ехэ алхам урагшаа хэгдэһэн байна. Съездын ха...ан эб найрамдалай программые шууд сэхээр бэе...э коммунис байгуулалтын гадаадын таатай зохид эр...йдал бии болгохо хэрэгтэ туһална. Эдэ бүгэдэ совет ...е зоригжуулна, тэрэнэй зохёон байгуулхы хүсэ ша...е арьбадхана.

...вет арадта, Совет Социалис Республикануудай Сою... бүхы үндэһэ яһатанай ажалшадта хуушан жэлэй дүү..., шэнэ жэлэй гаража байхада, алдарта ойн үдэр, ...С-эй Центральна Комитедэй, СССР-эй Верховно Со... Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй ...лга сууряатан дуулдаа. Энэ хандалга коммунизм ...улжа байһан олон миллион хүнүүдээр ехээр дэм...ээ, тэдэндэ шэнэ хүсэ шадал бадаруулаа. «Шэнэ ха...үсэбүүд, шэнэ зорилгонууд урдамнай угтажа байна: ...най түсэбтэ юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи шиид... жэлдэ оробо. Хараалһан түсэбүүдээ амжалтатай... дүүргэхын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэхэ, бүгэ...радай социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадаг...й зэргэдэ ябаха гээшэ манай Эхэ ороной бүхы ...шадай патриотическа уялга болоно. Шэнэ, 1973 он, ...ын ба соёлой байгуулалтын бүхы һалбаринуудта габ...й ажалай жэл болохо ёһотой» гээд, хандалга соо хэ...нэ.

...эбтэ табан жэлэй түлөө тэмсэлэй энэ шухала шатын ...үшын ажалай үдэр мүнөө эхилхэнь. Ехэ ажал хэрэ..., ...нээлтэнүүд урдамнай угтажа байна. Мүнөө жэлэй ...ай ажахын түсэб хадаа ниитын үйлэдбэриие саашань ...элгые, арадай байдал улам һайжаруулгые хангахын ...да ороной бүхы арга боломжонуудые улам хүсэдөөр, ...этэйгээр ашаглаха шухала байһые хараада абан зо...һон, КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумээр һай...даһан ба СССР-эй Верховно Советээр хуулита ёһоор ...агдаһан байна. Ажалай бүтээсын ургалтые нилээд ... түргэдхэхэ, промышленна эд бараа бүтээн гаргал... 5,8 процентээр, хүдөө ажахын бүхы продукциие — ... процентээр нэмэхэ хэрэгтэй болоно. Капитальна ...лгын талаар ехэ зорилгонууд табигдана. Научно-тех...скэ дэбжэлтые түргэдхэхын, научна туйлалтануудые ...то хэрэг дээрэ нэбтэрүүлхын тулада олон юумэ хэхэ ...тэй. Эдэ бүгэдэ ажалшадай байдал шууд сэхээр һай...улха гэһэн түсэбтэ табан жэлэй гол зорилгые бэе...хэ найдамтай үндэһэ һуури боложо үгэнэ. Хүдэлмэ...д ба алба хаагшадай һарын дунда салин хүлһэн, кол...туудай ажалай түлөөһэн дээшэлүүлэгдэхэ, хэрэг...ын ниитын фонднууд ехэ болгогдохо. Худалдаа най..., ниитын эдеэ хоол, элүүрые хамгаалга ба арадай гэ...эл шэнээр хүгжэхэ, соёлой эмхи зургаануудай тоо ... болохо. Барилгашад хадаа хамта дээрээ 117,6 мил... дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдэй түл...нүүдые ажалшадта барюулха байна. Энэ хадаа энэ ...ээ бэелүүлхээр табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаһан...рходоо ехэ болоно бшуу.

...эбэшье жэлэй түсэбтэ даалгабаринуудые амжалта...аар дүүргэхэһээ гадна, Москвада болоһон ойн бая... заседани дээрэ онсолон тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, тү...үдээ горитойгоор үлүүлэн дүүргэхэ, түсэбтэ табан ...эй түгэсхэлэй жэлые һайнаар түгэсхэхэ дүхэм нүхэ... бии болгохо тухай эндэ хэлэгдэнэ. Энээниие хайшан ... дүүргэжэ болохоб? Хамагай түрүүндэ арга бо...онуудаа бүрин элсүүлхэ, алмалтын гурим нарниаар ...ха, түгэсхэгдэхэ барилгануудта хүсэ болон мүнгэ зөө...э ехээр зорюулха, ажалай журам ба эмхидэлые һай...уулха, социалис мүрысөө саашадань бүри үргэнөөр ...эрүүлхэ, тэрэнэй нүлөөе шангадхаха хэрэгтэй.

...үрүү коллективүүд 1973 ондо ехэ уялгануудые бэе... даажа абаа. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын түлөө, ...дбэриин бүри эрхим һайн үрэ дүнгэй түлөө, продук... эрхим һайн шанартай байхын түлөө тэмсэлые бү... арадай хэрэг болгохын, уялга бүхэнөө дам дам саа...ь оролдосотойгоор бэелүүлхын тулада мүрысэгшэдэй ...ые үргэдхэхэ гээшэ мүнөө шухала болоод байна. Про...ленностиин ажалшад бүхы һалбаринуудта жэгдэ ..., үрэ ехэтэй ажал хүдэлмэри январиин түрүүшын ...онүүдһээ эхилэн хангаха үүргэтэй. Эдэ хойшолуула...үй зорилгонуудта тааруугаар партиина эмхинүүдэй ...нитэ-политическэ ажал ябуулга эрхилэгдэхэ ёһотой. ...энэ жэлэй гарахаяа байһан баясхаланта үе сагта ...С-эй Центральна Комитет, СССР-эй Верховно Сове... Президиум, СССР-эй Министрнүүдэй Совет совет ...дые халуунаар амаршалаад, бүгэдэндэ, заводуудай це...дтэ ба барилгануудта, колхоз, совхозуудай фермэ...дтэ, научна лабораторинуудта ажалай вахтада жагсаг...та, мүн Эхэ оронойнгоо хилэнүүд дээрэ дайшалхы ...ада жагсагшадта ехэ зол хубитай ябахыень, һайн ...алтануудые туйлахыень хүсэһэн байна. Агууехэ со...лис Эсэгэ оронойнгоо бүри ехэ хүсэтэй, улам гоё ...хан болохын тулада, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамда... ба социализмын хэрэгэй бэхижэхын тулада совет хү...д иимэ зоригжуулхы захяатайгаар ажал хүдэлмэриеэ ...ибэ.

...ролетарска интернационализмын тугта үнэн сэхэ бай... совет хүнүүд аха дүү социалис оронуудай арадууд... коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудта, капита... оронуудай хүдэлмэришэн анги, ажалша таряашад бо... түрүү интеллигенцидэ шэнэ жэлэй эдэ үдэрнүүдтэ ...ршалга хүргэнэ. Колониализмын дарлалтаһаа сүлөө...д, шэнэ ажабайдал зохёожо байһан арадуудта, капи...изм ба империализмда эсэргүү, ээрхэг түримхэй ба ...най хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмсэлшэдтэ, эб найрамдалай ... социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэдэг дэлхэй дээрэхи ...ы үнэн сэхэ хүнүүдтэ бидэнэр мүн лэ һайниие хүсэ...ди.

...ленинскэ партяар коммунизм байгуулагшадай нэгэн ...э болгожо нягтаар жагсаагдаһан, нэгэн адли дура хү...тэй ба нэгэдэмэл ябуулга хэдэг дээрэһээ хүсэн тү...дэр байдаг совет арад ерээдүй тээшэе найдамтайгаар ...ана. Бидэнэр үнэн зүб замаар, ленинскэ хараа шэглэ...эр урагшаа дабшанабди, бүхы хүсэл эрмэлзэлгээ дүүр...эбди, партиин тодорхойлһон бүхы хараа түсэбүүдые ...элүүлхэбди.

1973 ондо амжалтатай һайнаар дабшая!

(«Правдын» январиин 2-ой түрүү бэшэг).

ТҮСЭБТЭ ЮҺЭДЭХИ
ЭРШЭ · ШАНАР · ДЭЛИСЭ

АМЖАЛТАНУУД ТЭЭШЭ

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй барилгануудые цементээр хангажа эхилһээрнь манай Тимлюйн заводто хорин жэл гүйсэнхэй. Үйлэдбэриин хүсэн жэл ерэхэ бүри дээшэлнэ. Арадай ажахын хүгжэлтэдэ заводоймнай коллектив хубитаяа яһала ехээр оруулна, абаһан уялгаяа амжалтатай дүүргэнэ.

Заводой хүдэлмэришэдэй туйлаһан амжалтанууд парти, правительствын зүгһөө үндэрөөр сэгнэгдэжэ, КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй, ВЦСПС-эй ойн баярай Хүндэлэлэй тэмдэгээр шагнагдаһан байгаа.

Һаяхан заводоймнай хүдэлмэришэдэй баярай суглаан дээрэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй түрүүлэгшын орлогшо Ц. Б. Эрдынеев ойн баярай Хүндэлэлэй тэмдэг нэрьемэ альга ташалган доро барюулба.

Заводой хүдэлмэришэд — энергоцехэй хүдэлмэришэн, Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутат В. Д. Попов, үнинэй хүдэлмэришэдэй нэгэн — эрьелдэдэг пеэшэнэй машинист М. М. Горохович гэгшэд заводой коллективые үндэр шанда хүртөөһэн парти, правительстводаа баяр баясхалан хүргэбэ.

Ангарскын цементын заводой главна инженер нүхэр Саусаев үндэр шагналда хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан, заводоймнай коллективые амаршалха зуураа, саашадааше Бүхэсоюзна мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлжэ ябахые юрөөгөөд, арадай ажахыда шухала хэрэгтэй цемент бүри ехээр үйлэдбэрилдэг болоё гэжэ уряалба.

Баярай суглаан дээрэ заводой түрүү хүдэлмэришэдтэ КПСС-эй Кабанскын райкомой, аймгүйсэдкомой, заводой дирекци болон парткомой шан, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаа. Хамтадаа 140-өөд түрүүшүүл шагнагдаһан байна.

Һүүлдэнь 1973 оной социалис уялганууд абтаа. Республикын 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 120 тонно цемент үйлэдбэрилхэ гэжэ уялга соомнай хэлэгдэнэ.

А. АНАНЬЕВ,
цементын заводой парткомой секретарь.

ЭМХИТЭЙГЭЭР ЭХИЛЭНХЭЙ

Түнхэнэй аймагай механизаторнууд, хүдөө ажахын инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд трактор болон хүрьһэ элдүүрилхэ техникээ болзорһоонь урид эрхим шанартайгаар заһабарилжа, һайнаар ашаглаха тухайгаа республикынгаа механизаторнуудта хандаһан байна. Ажалай Улаан Тугай орденто «Сибиряк» колхозой, Туранай совхозой, Галбайн тракторно-таряан ажалай бригадын механизаторнууд иимэ үүсхэл гаргаһан юм.

Байгша оной IV кварталда оньһон техникэ заһабарилха хүдэлмэри «Сибиряк» колхоздо хэр ябажа байнаб гээд хаража үзөе. Ажахыда хүдэлгэгдэжэ байһан 26 тракторай 15-ниинь заһагдажа, хадагалаанда табигданхай. 24 плугай 10-ниинь, 22 сеялкын 11-ниинь заһагдажа, түгэс бэлэн болгогдобо.

Оньһон техникэ заһабарилха хүдэлмэри эндэ бригадно-узловой аргаар хэгдэнэ. Трактор, машина заһабарилгаяа хаһа сагтань, һайн шанартайгаар дүүргэхын тула механизатор бүхэн бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлхэ болоно. Заһабарилгада ажаллажа байһан механизаторнуудые запасной частьнуудаар Түнхэнэй «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүдэлмэришэд гүйсэд хангадаг юм. Гэбэшье, шухала хэрэгтэй ходовой узел болон бусадшье частьнууд олоор дуталдана. Зүгөөр ажахын механизаторнууд энэ тэрэ юумэн үгы гээд, альгаа дэлгээд байдаг бэшэ, хуушарһан детальнуудаа тошылдожо, гагнажа байгаад һэльбэн табина.

Хүсэн түгэлдэр СССР ороной тогтоһон үдэртэ хүрьһэ элдүүрилхэ бүхы оньһон түхеэрэлгэнүүдээ эрхим һайнаар заһабарилжа дүүргэһэн тухайгаа эндэхи механизаторнууд батаар мэдүүлнэ. Совет Армиин һайндэр болотор бүхы трактораа заһабарилжа дүүргэхээр хараална.

«Сибиряк» колхозой машинно-тракторна мастерской соо, отделениинүүдтэ 50 гаран механизатор заһабарилгада ажаллажа байнхай. Техникээ һайн шанартайгаар, хараалһан болзортоо заһабарилжа дүүргэхын тула бүхы хүсэ шадалаа, шадабариая гарган ажаллажа байнхай. Машинно-тракторна мастерскойе даагша А. Н. Богулов энэ талаар механизаторнуудайнгаа дунда ехэхэн хүдэлмэри ябуулна.

Ажахын механизаторнууд хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ оньһон техникээ түгэс бэлэн болгожо, оробо тарянай баян ургаса хуряажа абахын түлөө тэмсэнэ.

И. ФЕДОРОВ.
хүдөө бэшэгшэдэй постын гэшүүн.

ҮНДЭР ШАГНАЛ УЯЛГАЛНА

Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнагдаһанай баярай суглаанууд республика доторнай болож байна

Авиазавод

Улаан-Үдын авиазаводой хүдэлмэришэд ажалайнгаа һүүлээр цех соогоо сугларжа, СССР-эй 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Арадуудай хани барисаанай орденоор Буряадай АССР-эй шагнагдаһанда зорюулагдаһан митинг үнгэргэбэ.

Заводой парткомой секретарь Г. Д. Бондаренко КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй бүхы совет арадта СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан хандалга бэшэгтэй танилсуулаад, Арадуудай хани барисаанай орденоор Буряадай АССР-эй шагнагдаһан тухай мэдээсэхэдэнь, нэрьемэ альга ташалган зэдэлбэ.

Заводой хүдэлмэришэд — мастер Б. Г. Гомбожапов, фрезеровщик И. И. Пичугов, револьверщица В. Н. Егорова, цехэй начальник Л. А. Пестерев болон бусад үгэ хэлэхэдээ, республикынгаа хоёрдохи орденоор шагнагдаһанда аргагүй ехээр баясажа байһанаа мэдүүлээд, 1973 ондо социалис мүрысөө улам эршэтэйгээр дэлгэрүүлжэ, түсэбтэ даабаринуудаа болзорһоонь урид дүүргэхэ тухайгаа мэдүүлһэн байна.

— ССР Союзые хүгжөөхэ ба батадхаха, социалис нацинууд болон арад үндэһэтэнэй хани барисаа, аха дүү ёһоной харилсаа холбоо бэхижүүлхэ хэрэгтэ ажалша бэрхэ арад зонойнгоо габьяатай байһыень парти, правительствамнай үндэрөөр сэгнэжэ, манай Буряадай АССР-ые түүхэтэ орденоор шагнаба гээшэ, — гээд хүдэлмэришэн Т. И. Федоровой нүхэдэйнгөө зүгһөө хэлэхэдэнь, бултадаа һайшаан дэмжэбэ.

Митингдэ хабаадагшад тусхай резолюци батал абаба. Тэрээн соонь иигэжэ хэлэгдэнэ:

— Манай заводой хүдэлмэришэд СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ ажалай вахтада жагсахадаа, жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн уялга абаа һэн. Тиин жэлэйнгээ түсэб декабриин 22-то дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур хэдэн мянган түхэригэй продукци бүтээһэн байнабди. Эхилээд байһан жэлдэшье — юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэб мүн лэ үлүүлэн дүүргэхээр шармайн оролдохобди.

Л. ЛЕВЧЕНКО.

***

НООҺО УГААДАГ ФАБРИКА

Манай фабрикын коллектив һайн шанартай продукци ехээр гаргахын түлөө оролдодог. Урдаа табиһан хараа зорилгонуудаа бэелүүлжэ шададагшье. Эдэнэр юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлэй даабари ноябриин 18-да дүүргээ бэлэй. Тиигэбэшье декабриин 30-най үдэр хүдэлхэ гэжэ шиидэһэн байгаабди. Ажалай дүүрэхэ багта манай Россиин Федерациие, Буряадай АССР-ые Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаһан тухай мэдээсэл абтажа, булта хүдэлмэришэднай ехэ баясаба. Фабрикымнай хүдэлмэришэд ажалай һүүлдэ сугларжа, митинг үнгэргэбэ.

Фабрикын партийна организациин секретарь Л. И. Назаренко митинг нээжэ:

— Манай республикын ажалшад аха дүү арадуудай дунда хани барисаа, харилсаа холбоо бэхижүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулалсажа байнхай. Энээниемнай парти, правительство үндэрөөр сэгнэжэ, Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаба. Энээнэй урманда бүри эдэбхитэйгээр ажаллая, — гэжэ хэлэхэдэнь, хүдэлмэришэд нэрьемэ альга ташабад.

Нооһо сэбэрлэдэг фабрикын директор В. И. Шиганов ендэртэ гаража, амаршалгын үгэ хэлээд, Буряадай АССР-ые хоёрдохи орденоор шагнаһандань парти, правительстводаа баясхалан хүргэбэ. Нооһо илгадаг цехэй түрүү хүдэлмэришэн, коммунис ажалай ударник Д. Дымбрылова, цехэйнгээ хүдэлмэришэдэй амжалтатай һайнаар хүдэлжэ байһан тухай хөөрэхэ зуураа саашадаа бүри һайнаар хүдэлжэ, юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлэй даабари болзорһоонь урид дүүргэхэ байһандаа этигэнэб гэжэ мэдүүлбэ. Нооһо сэбэрлэдэг цехэй хүдэлмэришэн, коммунис ажалай ударник И. Зарубина Россиин Федерациин, түрэл Буряад республикынгаа шэнэ хайра шагналда хүртэһэндэнь баясан байһанаа мэдүүлбэ.

Фабрикымнай хүдэлмэришэд юһэдэхи табан жэлэйнгээ гурбадахи жэлэй даабари болзорһоонь урид—декабриин 25-да дүүргэжэ, түсэбһөө гадуур 400 тонно нооһо сэбэрлэхэ гэһэн уялга абаба.

В. АГАЕВА,
Улаан-Үдын нооһо сэбэрлэдэг фабрикын профсоюзай организациин түрүүлэгшэ.

ҮБЭЛЖЭЛГЭ— ХАРЮУСАЛГАТАЙ ХЭРЭГ

Байгша ондо манай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой ажалшад хэзээ хэзээнэйхиһээ бага үбһэ тэжээлтэй ондо орожо байна. Хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ манда 28 мянган центнер үбһэн, 20 мянган центнер зеленкэ бэлэдхэгдэһэн байбал, харин мүнөө 20 мянган центнер үбһэ, 6 мянган центнер зелёнко хуряажа абаабди. Хамтынгаа адууһа малые гээлтэ хоролтодо оруулангүй, үбэлэйшье туршада ехэ һү, мяха абахын тула малшаднай оролдон ажаллана.

Ажахымнай һаалишад болон үхэршэд бии байгаа арга боломжоёо гүйсэд бодомжолжэ үзэһэнэйнгөө удаа, 1972 — 1973 онуудай үбэлжэлгые һайнаар үнгэргэжэ, гүрэндэ мяха, һү тушааха түсэб даабарияа амжалтатайгаар дүүргэхэ тухайгаа тээмэндэ болоһон суглаан дээрэ хэлсэһэн юм.

Буряадай республикын тогтоһон ойн баярай жэлэй зургаа һарын туршада ажахымнай гүрэндэ 3.800 центнер һү, 700 центнер мяха тушааха түсэбтэй. Байгша онойхитой жэшэбэл, мяхан 150 центнер, һүн 300 центнер ехээр тушаагдаха болоно. Хараалһан түсэбөө амжалтатайгаар бэелүүлхын тула һаалишад, үхэршэдэй дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Малшан бүхэн социалис уялга батал абанхай. Түсэбэй дүүргэлтэдэ социалис мүрысөөн ехэ нүлөө үзүүлдэг гээшэ. Ажахымнай малшад социалис мүрысөөнэй дүримтэй танилсанхай.

Механизаторнуудай габшагай бэрхээр ажаллажа, оробо тарянай бараг һайн ургаса хуряажа абаба. Байгша ондо таряашаднай гектар бүриһөө дунда зэргээр 11 центнер оробо суглуулжа абаа. Гүрэндэ оробо таряа худалдаха даабарияа сүм дүүргээд, ерэхэ жэлдэ таригдаха үрэһэеэ гүйсэд хаагаабди. Хамтынгаа малые оробо тарянай зүйлөөр хүсэд хангаха арга боломжотойбди.

Бии байгаа үбһэ тэжээлээ үхэр малдаа гамтайгаар үгэжэ, үбэлжэлгээ һайнаар үнгэргэхэ гэһэн бодолтойгоор малшан бүхэн ажаллана.

В. БАДМАЕВ,
Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарь.
Хурамхаанай аймаг.

ТАНИЛСАГТЫ: Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын бүд нэхэгшэ, коммунис ажалай ударник, комсомолка Татьяна Суменкова. Тэрэ СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан социалис мүрысөөндэ оролсоод, ажалдаа эрхим амжалта туйлаһан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Т. Суменкова.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

АЖАЛАЙ БЭЛЭГҮҮД

73 МИЛЛИОН. Эды олон үндэгэ республикын «Птицепром» трестын шубуунай фабриканууд, совхозууд 1972 ондо абаһан байна. Тиигэжэ жэлэй түсэб 8 миллионоор үлүүлэгдээ. Гүрэндэ 67 миллион үндэгэн тушаагдажа, түсэб холо үлүүлэн дүүргэгдээ. Сотниковско шубуунай фабрикын коллектив 29 миллион үндэгэ абаха түсэбтэй байбал, тэрэнээ 33 миллиондо хүргөө.

Трестын харьяата коллективүүд 33 мянган центнер шубуунай мяха гүрэндөө тушаажа, түсэбөө 4 мянган центнерээр үлүүлһэн байна. Тэрэ тоодо Кабанскын совхоз 19.500 центнер, «Забайкалец» совхоз 6100 центнер шубуунай мяха тушаанхай.

К. ИЛЬЮШКИНОВ.

***

Локомотив-вагон заһабарилгын заводой коллектив СССР-эй 50 жэлэй хүндэлэлдэ абаһан социалис уялгануудаа холо үлүүлэн дүүргээ. Дизельнэ, шэрэм шудхалгын, вагон хабсаралгын, локомотив-хабсаралгын, вагон-кузовной цехүүдэй хүдэлмэришэд социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн туйлаба. Үйлэдбэриин хэдэн гол цехүүд ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэ зэргэдэ хүртэбэд. 8 часай даабариие 7 час соо дүүргэхэ үүсхэл гаргаһан С. И. Маковейн, заводой ветеранай нэрэ зэргэдэ хүртэхэ хүдэлөө дэлгэрүүлһэн В. П. Цельгоферой даадаг, мүн бусад түрүү бригадануудай коллективүүд абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргээ.

***

Ойн баярта һайндэрые ажалайнгаа эрхим амжалтаар угтахын түлөө бүхэли жэлэй туршада үсэд нэтэрүүгээр ажаллаһан Баргажанай совхозой малшад бүхыдөө 29.813 центнер һү, 6270 центнер мяха абажа, хараалһан зорилгонуудаа сүм бэелүүлһэнээ мэдүүлбэ. Түсэбэй дүүргэлтэдэ горитойхон хубитаяа оруулһан һаалишад Мария Цивилева, Евдокия Максимова, Людмила Зубова гэгшэд үнеэн бүриһөө 2450—2500 килограмм һү абаа.

Мүнөө тус ажахын малшад шэнэ жэлдэшье ехэ амжалта туйлахаар бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажаллана.

...АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

...ХЭР А. П. РЕЙНВЕТТЕРЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕТЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

...Республикын коммунально-гэр байрын предприятинууд... удаан саг соо амжалтатай һайнаар ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 50 наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, ...ряадай АССР-эй Гэр байрын-коммунальна ажахын ми...терствын хубсаһа хунар машинаар угаадаг Улаан-...ын эмхи зургаанай директор нүхэр Алексей Петрович ...нветтерые Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Пре...иумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн
Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1972 оной декабриин 29.

БурАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР С. С. ФЕДОТОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕТЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хүдөө ажахын зургаануудта удаан саг соо амжалтатай һайнаар ажаллаһанайнь түлөө, түрэһөөр 50 наһатай болоһонтойнь дашарамдуулан, Буряадай «Птицепром» гэжэ трестын Улаан-Үдын шубуунай фабрикын ахамад экономист нүхэр Спиридон Семёнович **Федотовые** Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн
Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1972 оной декабриин 29.

БурАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР К. Д. ШУЛУНОВАДА БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ АРТИСТ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Ехэ концертно-гүйсэдхэхы ажал ябуулгын түлөө дуу хатарай «Байгал» ансамблиин солистка **Шулунова** Клавдия Доржиевнада Буряадай АССР-эй **арадай артист** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн
Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1972 оной декабриин 29.

БурАССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Ж. Н. ГАББАДА БУРЯАДАЙ АССР-эй ГАБЬЯАТА АРТИСТ ГЭҺЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Республикын театральна искусствын хүгжэлтэдэ габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай гүрэнэй Ленинэй орденто оперо болон баледэй театрай концертмейстер **Габба** Жанна Наумовнада Буряадай АССР-эй **габьяата артист** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгохо.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй
Секретариин түлөө Президиумэй гэшүүн
Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ, Советүүдэй байшан.
1972 оной декабриин 29.

КОММУНИСТ ТУХАЙ ХӨӨРӨӨН

ТҮМЭРШЭ ДАРХАН, АГИТАТОР, ДЕПУТАТ

ХҮСӨӨТӨӨР ябахал бүхэндөө «Бардуевичhаа hура, ойлгуулжа үгэхэ байха», «Бардуевичта ошо, арга мүрыень олохол байха» гэhэн хөөрэлдөө эндэхи зоной дунда ходол дуулахаш. Парткомой секретарь Жамсарановтай нэгэтэ хөөрэлдэжэ hууhадаа, агитаторнуудай списогтэ Д-Ц. Бардуев гээд бэшээтэй байхыень харабаб.

«Бардуевич гэжэ обогтой ондоо хүн эндэтнай бии гү» гэжэ секретарьhаа асуухадамни:

— Даша-Цырен Бардуевич Бардуев гэжэ нэгэл хүнтэйбди. Бардуевичаарнай юундэ hонирхобот, — гээд Дондок Батуевич урдаhаамни асууба.

Ишэ ерэхэл бүхэндөө Бардуевичта хандаха бологдоо гэhэн үгэнүүдые зоной дунда ходол дууладагби. Зонойнгоо дунда хүндэтэй ямар тиимэ хүн байгаа хаб гэжэ hонирхоо hэм.

— Тиигэжэ хөөрэлдэхэнь тон зүб даа. Түмэршэ дарханаар хүдэлдэг. Юрэдөө, хэжэ шадахагүй юумэниинь гэжэ байхагүй. Ехэл уран гартай хүн даа. Хэн нэгэнэй ямаршье гуйлтатай ерээ hаань, арсажа шададаггүй. Шэнэ совхоз боложо эмхидхэгдэhээр дүрбэн жэл боложо байнабди. Теэд мүнөө хүрэтэр машино-тракторна мастерскойгүйбди. Тиимэhээ урдаа хараха хүмнай Бардуев болонхой даа. Үшөө тиихэдэ эгээ бэрхэ, эдэбхитэй агитаторнай юм. Уулзажа хэжэ байhан ажалыень хараад, хөөрэлдэбэлтнай ехэ hонин хүн байха, — гээд секретарь дурадхаба.

Түмэршэ дархан! Манай үбгэ эсэгэнэрэй хэр угһаа хойшо үргэлжэлүүлhэн мэргэжэл. Хүдөө нютагуудта оньhон машинын жэл бүри улам олоншорхо тума түмэршэ дарханай үүргэ, харюусалга бүри дээшэлжэ, ажалынь орёо нарин болоно.

Бага зэргэ тоhон болоhон хубсаhатай, мүрэлхэг, дундуур бэетэй нюдөөрөө энеэбхилhэн түхэреэн хара шарайтай хүн бүдэнние угтаба. Кузница соонь гуримтай. Инструмент бүхэн өөрынгөө hуурида, hарбагад гээд абахадань бэлэн, гар доронь.

Ажаллажа байхыень харахада урматай. Хяhын галда шад улаан болотороо халажа байhан түмэрые хёрхоор адаглан харана. Ягаа улаан болоhон ямаршье түхэлгүй түмэр дүшэ дээрэ табигдажа, минутаhаа үлүүтэй саг соо ошотон байтараа, хэрэгтэй зүйл бэлэн болошоно.

— Түмэршэ дарханаар арбан табадахи жэлээ хүдэлжэ байнаб. Хэхэ ажал ехэ даа. Мори тахалхаhаа эхилээд, трактор, машина, комбайн, хүдөө ажахын машинануудай эбдэрhэн юумэнүүдые заhабариилдаг, гагнадагби, — гээд Д-Ц. Бардуев хөөрэнэ. — Үглөөнэй харанхыhаа эхилээд, үдэшын боро хараан болотор кузницаhаа гарадаггүйб. Хабарай тарилгын, үбhэ, таряа хуряалгын үедэ hүни, үдэрөө мартагшаб. Мүнөө сеялкэ, плуг, борнойнуудаа заhабарилжа, эбдэрhэн юумэнүүдыень шэнээр хэжэ байнабди.

«Совхозоймнай машина, техникын ёhотойл хирург гээшэ» гэжэ тэрэниие механизаторнууд дэмы нэрлээгүй байха. Энэмнай түмэр, зэд, гуулин зүйлнүүдые бултыень гагнажа, шудхажа, шадаха, трактор, машинаhаа эхилээд, сеялкэ, плуг, борной, косилка, тармуур хүрэтэр хуу заhабарилдаг уран гартай дархан хүн. Трактор, машинын гү, али бусадшье оньhон техникын эбдэрhэн, элэhэн деталь, частиие механизаторай асаржа үгэхэдэнь, хэды еды эрьюулжэ хараад, туhатай нэгэ заабари хэлэхэ, үгыншье hаа, шэб шэнэ гэхээр болгоод, асаржа үгэдэг. Тэрэнэй гараар бүтэжэ гараhан юумэн эбдэржэ байдаггүй.

Коммунист Бардуев уран гартай түмэршэ дархан байхаhаа гадна, нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Хорёод жэлэй туршада таhалгаряагүй агитатораар хүдэлдэг. Хэдэн жэлдэ сельскэ Соведэй түрүүлэгшээр ажаллаhан. Мүнөө Хүсөөтын сельскэ Соведэй депутат. Эрхим ажалайнгаа түлөө хэдэн медальнуудаар, партиин райкомой, аймсоведэй болон совхозойнгоо парткомой, дирекциин зүгhөө Хүндэлэлэй олон грамотануудаар шагнагдаhан.

— Һургуули hудараар бага хүм. Теэд коммунист hэн тула хүн зоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха уялгатай бшуубди. Дэлхэй дээрэ, орон, аймаг соогоо боложо байhан шэнэ hонинуудые механизаторнуудтаа хөөрэжэ үгэхэш даа. Тамхяа татаха hамбаандаа шэнэ газетэеэ гаргаад, мүнөөдэрэй номерто нимэ нэгэ hонин статья толилогдонхой гээд хөөрэлдөөгөө эхилэгшэб. Ямаршье асуудалаар хөөрэлдөө хэхэдээ, тэрэнээ өөhэдынгөө ажал хүдэлмэритэй, дутагдалтай, туйлалтатай холбохые оролдогшоб. Тиихэдэмни хөөрэлдөөн hониноор үнгэрдэг, хүн бүхэн өөhэд өөhэдынгөө hанамжа хэлэдэг, хэн нэгэнэйнгээ ажал шүүмжэлдэг юм, — гээд Даша-Цырен Бардуевич хөөрэнэ.

Үбэлэй янгинама хүйтэндэ, зунай аяма халуундашье үргэлжэ, үглөөнэй нараhаа эхилээд, үдэшын боро хараан болотор тооhо тортогто дарагдажа хуушарhан модон гэрэй үрхэhөө ялагар улаан үй түмэн ошод огторгой өөдэ ходо сорьёлжо байдаг. Энэ хадаа Мухар-Шэбэрэй «Одон» совхозой кузница гэээшэ. Тус ажахы «Эрдэм» совхозhоо таhаржа, шэнэ совхоз болоhоор дүрбэн жэл болобо. Гэбэшье мүнөө хүрэтэр оньhон техникэеэ заhабарилха, хадагалха МТМ-гүй байhаар. Тиимэhээ ажахын механизаторнууд кузницаяа мастерскоймнай гэжэ нэрлэдэг. Эндэ нютагайнгаа зоной дунда хүндэтэй болоhон коммунист, агитатор, нютагай Соведэй депутат, уран гартай түмэршэ дархан Даша-Цырен Бардуевич Бардуев ажалладаг. Ушар нимэhээ «Бардуевичhаа hура, ойлгуулжа үгэхэ байха», «Бардуевичта ошо, арга мүрыень олохо байха» гэhэн хөөрэлдөөнэй ходо дуулдадагынь дэмы бэшэ.

Б. ЖАМБАЛОВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д-Ц. Бардуев.

Авторай фото.

ҺУРГАХА, ҺУРАХА ШУХАЛА

КПСС-эй райкомой пленумhээ

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, КПСС-эй ЦК-гай тогтоолые бэелүүлэн, «Ажалшадай экономическа ба юрэнхы hуралсал hайжаруулха талаар партийна организацинууд болон үйлэдбэриин коллективүүдэй ябуулдаг хүдэлмэри тухай» гэhэн асуудалаар Улаан-Үдэ хотын КПСС-эй Октябрьска райкомой пленум hаяхан болобо. Райкомой секретарь В. Н. Башкеев пленум дээрэ элидхэл хээ.

«Ажалшадай экономическа hуралсал hайжаруулха тухай, «Бүгэдэ нийтын дунда hуралсалда залуушуулые оруулжа түгэсхэхэ ба юрэнхы эрдэмэй hургуулиие саашадань хүгжөөхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнууд КПСС-эй XXIV съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар партийна организацинуудай урда табигдаhан тодорхой зорилго болоно гээд элидхэлшэ нэн түрүүшээр тэмдэглэбэ.

Эрдэм hургуулитай хүнүүд үндэр мэдэрэлтэй байдаг, тэрээнhээ уламжалан, үйлэдбэридэ ажаллагшад ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, ажалай журам hайнаар сахидаг, ажалдаа эрхим амжалтануудые туйладаг байна бшуу. Энэ талаар абажа харахада, Октябрьска районой партийна организаци нилээд ехэ хүдэлмэри хэhэн, тэрэшэлэн дутагдалнуудтайшье байhаар. Ушар тиимэhээ районой партийна организаци энэ дутагдалда анхаралаа хандуулжа, пленум дээрэ зүбшэн хэлсэhэниинь hайшаалтай. Промышленна предприятинуудай, hургуулинуудай партийна эхин организацинууд энэ талаар тон ехэ ажал хүдэлмэри ябуулна.

Улаан-Үдын нарин сэмбын фабринын, 8-дахи автобазын, хүдэлмэришэн-залуушуулай 7-дохи ба 4-дэхи hургуулинууд хүдэлмэришэдэй юрэнхы эрдэмые дээшэлүүлхын түлөө оролдоно. Жэшээлхэдэ, дунда hургуули дүүргээгүй 71 хүдэлмэришэн 8-дахи автобазада бии байhан юм. Харин мүнөө тэдэнэй хахадhаа үлүүнь үдэшын hургуулида hуралсажа, эрдэмээ дээшэлүүлнэ. Тус автобазын партбюро, профсоюзай ба комсомолой организацинн зүгhөө экономическа болон бүгэдэ нийтын hуралсалда ехэ анхаралаа хандуулдаг дээрэhээ иимэ hайн баримта дайралдана.

Буряадай мебельнэ, модо болбосоруулгын комбинадай (БМДК) партбюрогой секретарь **Ф. Ф. Абросов** пленумдэ хэлсэгдэжэ байгаа асуудал тон ехэ удха шанартай гэжэ тэмдэглэбэ. Хүдэлмэришэдэй эрдэм мэргэжэлhээ ажалай, үйлэдбэриин амжалта дулдыдаха байна бшуу. «Ажалшадай экономическа hуралсал hайжаруулха тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоолой гарамсаар, БМДК-гай партбюро заседани үнгэргэжэ, энэ талаар бэелүүлхэ хэмжээ ябуулгануудаа хараалhан байна. Политическэ hуралсалай программада үндэhэлэн, экономическа шэнэ hургуулинуудые нээхэ, энэ асуудалаар лекцинүүдые олоор уншажа, экономическа hуралсалда бүхы коллективээ хабаадуулха гэhэн зорилго урдаа табиhан байнабди гээд партбюрогой секретарь мэдээсэбэ. Комбинадай бүхы хүтэлбэрилхы тушаалтад, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд hарадаа гурба дахин экономико шудалдаг, тоо бүридхэлгын, хангалтын ба худалдаанай таhагуудай хүдэлмэрилэгшэд главна бухгалтер В. П. Яковлевай хүтэлбэри доро, коммунис ажалай 11 hургуулида 600 гаран хүдэлмэришэд экономико шудалдаг болонхой. Тус комбинадай 945 хүн хүдэлмэришэн - залуушуулай hургуулида, заочноор техникумдэ, политическэ hургуулинуудта hуралсадаг юм. Методическа совет, партийна пропагандын кабинет байгуулагданхай. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, хүдэлмэришэдэй эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ бүхы арга боломжонууд бии гээд үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Хүдэлмэришэн-залуушуулай 4-дэхи hургуулиин директор **Я. П. Бардаханов** үгэ хэлэхэдээ, промышленна предприятинууд болон эмхи зургаануудай зарим коллективүүд хүдэлмэришэдэйнгөө
юрэнхы эрдэм дээшэлү
асуудал хангалтагү
шиидхэнэ гэжэ шүүм

Октябрьска районой
шадта 1972 оной тур
5 мянга үлүүтэй лекц
шагдаа гээд «Знание»
гэмэй районой эмхиин
рүүлэгшэ **Г. Ф. Шал**
хэлэбэ. «Ажалшадай эк
мическа hуралсал hа
руулха тухай» КПСС-эй
гай тогтоолые зүбшэн х
хын тула «Знание» бүлг
районой эмхиин пленум
гэргэгдэhэн байна. 1
гаран лекци экономич
темэдэ зорюулагдаhан.
номическа секцинүүд эм
хэгдэнхэй. Тэдэнэй дунд
Буряадай филиалай эр
тэн, экономикын эрд
кандидат Б. Б. Балдан
хүтэлбэрилдэг секциин
торнүүд ажалшадай
илангаяа олон лекци ун
Саг үргэлжэ хүдэлдэг эк
мическа шэглэлтэй лект
нууд нооhо угаадаг фа
када, мяханай комбин
8-дахи автобазада, 54-
мостоотрядта бин, лекц
но хүдэлмэреэ улам hа
руулха зорилготойбди
үгэ хэлэгшэ мэдүүлбэ.

Нарин сэмбын фабр
фабкомой түрүүлэгшэ Л
Пушкина пленум дээрэ
лэ үгэ хэлээ.

— Экономическа hур
лай эхин, дунда шатын
жогуудые, коммунис аж
hургуулинуудые, түрүү
дүршэлэй кружогуудые
хидхээбди. Хамтадаа
хүн hуралсана. Социалис
рысөөнэй дүнгүүдые гар
даа. экономическа hурал
да хүдэлмэришэнэй яма
хабаадаhые хараадаа аба
бди, — гэжэ фабкомой
рүүлэгшэ тэмдэглэбэ. «
мясопромой» парткомой
ретарь **А. И. Улаханов,**
рин сэмбын фабрикын
ректор **В. И. Шиганов,**
тябрьска райсоведэй гү
комой түрүүлэгшын орл
А. А. Мурашев болон б
пленум дээрэ үгэ хэл
дурадхалнуудые оруула

КПСС-эй горкомой се
тарь **С. В. Ангапов** пл
мэй хүдэлмэридэ хабаад
үгэ хэлээ.

Зүбшэн хэлсэгдэhэн а
далаар пленум дэлгэрэ
тогтоол баталан абаа.

С. ОЧИРОВ

ЭРХИМ ПРОЕКТ—АЖАХЫНУУДТА

«Бурятколхозпроект» институт 1969 ондо эмхидхэгдэhэн юм. Манай институдай мэргэжэлтэд республикын колхозуудта барилга хэдэг эмхинүүдтэ проектно-сметнэ документаци зохёоно. Эндэ бүхыдөө 220 гаран мэргэжэлтэд ажаллажа байдаг. Түсэбтэ табан жэлэй хоёрдохи жэлдэ манай коллектив 605 мянган түхэригэй проектно-сметнэ документаци зохёохо байhан юм. Республикын колхозуудта баригдахаар хараалагдаhан элдэб барилгануудай проектнэ документацинуудай шанарта ехэхэн анхарал табидаг болонхойбди. Хэнэйшье мэдэhээр, ямар нэгэн томо барилга бүтээхын тула нэн түрүүн тэрэнэй үнэ сэн, хэмжүүр, модоор гү, али шулуугаар бүтээхые, хэды шэнээн барилгын материалай орохые бидэ саарhан дээрэ тодоор түсэблэнэбди. Тиимэhээ зүбөөр зохёогдоhон проект ажахынуудта ехэхэн туhатай гэжэ бидэ булта ойлгонобди.

Наука, техникын улам хүгжэжэ байhан сагта, мүнөө үеын байдалда таараха томохон барилга бодхоохын тула манай институдай хүдэлмэрилэгшэд болон инженернүүд оролдоно. Хараалагдаhан барилгые табигдаhан сметын ёhoop саг болзортонь hайн шанартайгаар ашаглалгада тушааха хэрэгтэ подрядна арга ехэхэн удха шанартай гэжэ hүүлэй жэлэй шэнжэлэлгэ гэршэлээ.

Элдэб барилгын түсэб хаhа сагтань зохёохо, дүүргэхэ хэрэгтэ мастерскойнуудай хүдэлмэрилэгшэд ехэхэн оролдолго гаргаа. Хараалагдаhан проектнүүд саг болзортоо табигдаа гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Республикын ажахынуудта баригдаха элдэб барилгануудай захилые согсолхо, тэдэниие түсэблэхэ хэрэгтэ манай институдай хүдэлмэрилэгшэд горитой анхарал табиhан байна.

Республикын тосхон hууринуудта, ажахынуудта соёлой байшангууд, hургуулинууд, эмшэлгын байранууд, малшадай hууха гэрнүүд, далнууд 9-хи табан жэлэй туршада илангаяа олоор баригдахаар хараалагдана. Урдаа табиhан зорилгоёо сүм дүүргэхын тула олон жэлэй түсэб зохёон табиха зэргэтэй болонобди. Энээнэй ашаар хаана, ямар барилга, хэзээ ашаглалгада үгтэхэб, энэ жэлдэ ямар барилгануудай проектнэ документ зохёогдохо ёhотойб гэжэ бидэ эртэнhээ мэдэхэ ёhотойбди. Энэ жэлдэ манай институдта зохёогдожо байhан барилгануудай технико-экономическа тобшолол хэдэг тусхай таhаг бии болгогдонхой. Ажалдаа түрүү онол арга хэрэглэжэ, мүнөө сагай эрилтэдэ тааруу барилгануудай түсэб зохёохо гэhэн зорилготой ажалланабди. Технико-экономическа тобшолол хэhэнэйнгээ hүүлээр нютагай онсо шэнжэдэ тааруу проектнүүдые зохёон гаргаhан байнабди.

Проектнэ институдай мэргэжэлтэд түгэс оньhожоруулагдаhан гахайн байрын проектые зохёохоhоо гадна, тэндэ хүдэлгэгдэдэг оньhон түхеэрэлгэнүүдые хайшан гэжэ тодхохо, яажа ашаглаха тухай заабаринуудые тус проектдэ оруулаа. Мүн зайн галай хүсөөр дулаасуулагдадаг шалануудые яажа түхеэрхэб гэжэ тэндэ тодоорхэлэгдэнэ.

Зохёогдоhон проектнүүдые барилгын талаар hайжаруулхын тула мүн ехэхэн хүдэлмэри манда байгша ондо хэгдээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Хүдөөгэй барилганuудта «1-800» сериин түмэр бетоной конструкци хэрэглэгдэнэ. 2,4 айлай байха гэрнүүдэй проект шэнээр зохёогдоо. Мүн хотоной, 500 тонно хартаабха хадагалха тусхай складай болон бусад барилгануудай проект энэ жэлдэ зохёогообди. Байрануудые халуун уhаар дулаасуулха, тэндэхи бэшэшье оньhон түхеэрэлгэнүүдые зүбөөр тодхохо гэhэн заабари проект бүхэндэ бии. Фермэ болон бусад ехэ байрануудта «Е 1-9» түхэлэй котёльнын проект зохёогдоо. Мүн электрын хүсөөр хүдэлдэг котёльнэнууд, калориферүүдые яажа түхеэрхэ тухай проектнүүд соо хэлэгдэнэ.

Технико-экономическэ тобшолол, шэнжэлэлгэ хэhэнэй ашаар, мал ажахын томо комплекснуудые манай эндэ үргэнөөр барижа болоно гэжэ бидэ элирүүлээбди. Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой захилаар оньhожоруулагдамал шубуунай фермын проект институдтамнай зохёогдоо. Тус фермэдэ жэлэй туршада шубуунай 850 тонно шубуунай мяхан абтаха аргатай юм. Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозой захилаар 800 үнеэдэй байха фермэ, 3 мянган үхэрэй багтаамжатай шахамалай гүүртын проект зохёогдожо, дүүрэнтэжэ байнхай. Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхозой захилаар хартаабха буйлуулжа крахмал, малай эдихэ шэмэтэ тэжээл гаргадаг заводой проект манай институдта хэгдэhэн байна. Тус заводой дэргэдэ 6 мянган гахай шахаха томохон фермэ байха юм. Мүнөө тэндэ барилга хэгдэжэ байнхай. Хартаабха буйлуулжа, крахмал, малай эдихэ шэмэтэ тэжээл гаргадаг завод хадаа орон доторнай түрүүшын тиимэ комплекс болоно.

«Мал ажахые комплексно аргаар улам саашань хүгжөөхэ» гэhэн зорилготойгоор ажаллахынгаа хажуугаар, hайжаруулагдаhан бэлшээринүүдые яажа, зүбөөр түхеэрхэб гэhэн асуудалаар манай бүлэг мэргэжэлтэд ажаллажа байнхай. 500 гектарта иимэ түхэлэй бэлшээри бариха проект зохёогдоо. Научно-техническэ мэдээсэлые улам hайжаруулха, зохёогдоhон проектнүүдые нэгэ мүhэн гэхэ гү, али стандартна болгохын тула ехэхэн хүдэлмэри манда хэгдээ. Институдта ажаллажа байhан мэргэжэлтэд техническэ hуралсалда булта хабаадажа, шалгалта үгэжэ байдаг. Һуралсалhаа гадуур хүдэлмэрилэгшэд бүхэн өөрынгөө мэргэжэл, бэлиг шадабаряа дээшэлүүлхэ арга боломжотой болонхой. Мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ хэрэгтэ библиотекын хүдэлмэрилэгшэд ехэхэн үүргэ дүүргэнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Манай коллектив оронойнгоо олохон институдтай, подрядна организацинуудтай болон бэшэшье эмхи зургаануудтай нягта барисаатай юм. Институдаймнай мэргэжэлтэд орон доторхи проектнэ эмхи зургаануудаар ябажа, түрүү дүй дүршэлтэйнь танилсадаг, тэдэниинь халан абадаг болонхой. Байгша ондо манай 4 нүхэд РСФСР-эй Госстройн курсада hуража гараа. Ерэхэ 1973 ондо үшөө долоон хүмнай иимэ курсада hураха юм. Бүхы шухала асуудалнууд институдай техническэ соведтэ (зүблөөндэ) зүбшэн баталагдадаг юм.

С. САНЖИЕВ,
«Бурятколхозпроект» институдай ахамад технолог.

ССР Союзай байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойн hайндэрэйхеэр шэмэглэн гоёогдоhон Москва хото.

ТАСС-ай фотохронико.

Очерк

ҺАЙХАН ҺАНААН

I.

ҮНГЭРЭГШЭ зунай намдуу дулаахан нэгэ үдэшэ Гомбоев Бабасантанай ехэ гэр соо хүн зон багтажа ядатараа сугларанхай, хүхюун зугаа, хүгжэм дуун хүүежэ байгаа hэн. Ажахыдаа олон жэлдэ hаалишанаар хүдэлжэ, мүнөө наhатай болоод пенсидэ гарахаяа байhан гэрэй эзэн эхэнэр — Бимба Ринчиновнае хүндэтэй амаралтадань үдэшэлгын баяр ёhолол болоо бшуу.

Бүхы түрэл түхэмhөөнь эхилээд, наhаараа шахуу сугтаа хүдэлhэн нүхэдэйнгөө, ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, юрэдөө бүхы Доодо-Ивалга нютагайнь хүн зоной хүгшэн залуугүй хуу гэхээр сугларшоод байхада, мүн өөр тухайнь hайн hайхан магтаалай үгэнүүдые хүнүүдэй хэлэхыень шагнахадаа, Бимбын сэдьхэл оёорhоо уяран, эжэлүүдгүй баярай бүлеэхэн нюлмасад хасар дээгүүрнь мэлмэрэн дуhажа байгаа бэлэй.

«Зуун улаан үхэртэй байнхаар, зуун hайн нүхэдтэй бай» гэжэ буряад зон урданhаа хэлсэдэг гээшэ hэн. Энэ гуша-дүшэн жэлдэ шадалайнгаа зэргээр оролдожо хэhэн ажалыемни арад зоной, нүхэдэймни иигэжэ үндэрөөр сэгнээ хадань, өөрынгөө нэгэ наhые дэмы үнгэргөөгүй гээшэ хаб гэжэ бодоходоо, досоонь омогорхол түрэнэ. Баhа зарим хүнүүдэй өөрынь ажалай габьяа тухай гоё-гоё үгэнүүдые хэлэхэдэ, дан ехээр дэбэргэнэ ха даа гэжэ, юундэшьеб аягүйрхэн, шад улаан болошоод, сэдьхэлдээ буруушаан hууха юм.

— Зоной нюдэн хурса юм. Олоной түлөө яажа оролдоhыешни хуу хаража ябана бшуу. Мэхэгүйгөөр, хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр хүдэлhыеш мэдэхэдээл иигэжэ магтана ха юм, — гээд олон жэлдэ сугтаа хүдэлhэн, фермые даагша Дэмбрэн Базарович Бадмаев хажуудань hуугаад, hанааень заhан хэлэнэ.

Теэд үнэхөөрөө иимэ ехэ магтаал хүндэдэ хүртэхөөр ажал хээ гээшэ гүб? Ингээд лэ хүрөө, хэхэ юумэеэ хуу хээб, амархамни гээд, гараа хабсараад hууха болоно гүб? Пенсидэ гараад, hаалишанаараа үшөө хүдэлэ гэжэ хэншье баалахагүй юм бээз. Тингэбэшье энэ дуратай ажалhаа болёод, хубнингаа хэрэг хараад, гэртээ hуухамни хэр зүб болохоб гэhэн бодолнууд Бимба Гомбоевагай сэдьхэлые хүлгүүлээд hаланагүй. «Пенсидэ гараад амара, бидэ ехэнүүд болообди, ядаха юумэн үгы» гэжэ үхибүүдэйнгээ ходо хэлэдэг, мүн өөрынь hаалишанhаа болёод, гэрэйнгээ ажал хээд hуугаа hаань, Бабасан нүхэрэйнгөө баhал дуратай байдагые мэдэхэшье hаа, Бимба өөрынгөө нэгэ шиидэhээр лэ болохо гэжэ бодобо.

Тэрэ пенсидэ үдэшэлгын баяр дээрэ Ивалгын туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын парткомой секретарь Анатолий Михайлович Бояркин хажуудань ерэжэ hуугаад, иигэжэ асууба:

—Зай, Ринчиновна, амаралтада гарахадаа, үнеэдээ хэндэ тушаахатнайб? Өөрынгөө орондо хүдэлхэ залуу hаалишаниие hургаа аабзат даа.

— Иигэжэ олоороо сугларжа, пенсидэ үдэшэжэ байhандатнай аргагүй ехэ баярланаб. Гансал намайе «голодоhондо» гаргахаяа бу яарыт даа. Дан ехэ хүгшэршөөгүй ха даа үшөө хүдэлхэдэмни хэн боли гэхэб, — гээд, тэрэ парткомой секретариин урдаhаа мэхэтэйхэнээр хараад байба.

— Ехэл hайн гээшэ. Ажахынгаа эгээл түрүү hаалишаниие алдаха юундэ дуратай байхабибди. Шадалаараал хүдэлыт, — гэжэ нүхэр Бояркин ехэл баярлаба.

— Һэ, би Бимбадал аяар зуу гаран түхэриг пенси абаа hаа, заяандаашье hаалишанаар хүдэлжэ зобохогүй hэм. Өдөө хараад, үhэйдэ нёлбожо хэбтэхэ бэлэйб, — гэжэ тэндэhээ хэншьеб дуугарна.

— Гүрэмнай нам мэтэ юрын малшадай ажалые үндэрөөр сэгнэжэ, яhала ехэ пенси үгэнэ. Теэд би тэрэнииень шамарлаад, мүнгэндэнь орожо, hаалишанаар хүдэлхэеэ hанана бэшэб. Пенсимни намдаа хүрөөд үлэхэ. Нүхэрни хүдэлнэ, үхибүүдни ехэ боложо байна. Битнай гансал хүдэлмэригүй hуужа шадахагүй хүн гээшэб. «Һураhан юумэ hураар баригданагүй ха юм», — гэжэ тэрэ хэлээ бэлэй.

II.

ДУН САГААН саhаар хушагдаhан Доодо-Ивалгын үргэн тала дайда үбэлэй hаари хүйтэндэ бээрэшоод, hажан дууража байhандал зэнхынэ. Энэ хүйтэндэ үхэр малшье дулаан байраhаа гараха дурагүй, зүрхэ алдангяар уhалуури тээшээ субана. Эндэнь дүтэхэнэ тэжээл буйлуулдаг байрын хажууда табяатай ута хобоо сооhоо уурал баяма бүлеэхэн уhа ууhаар лэ үнеэд дахин хашаа руугаа тэгүүлнэд.

— Һаа гэнэм! Ягаа хаптартай үхэрнүүд гээшэб! Хахад часшье газаагуур байхадань яаха юм. Энэ hамбаандань шэбхэ шабааhыень этэржэ, үбhэ хоолыень хобто соонь хэжэ үрдихэ байгаа гүбдеэ, — гэжэ нэгэ эхэнэр хашаагай үүдэндэ обоорhон үнеэдые саашань тууна.

Бимба Ринчиновна үбhэнэй хорёо сооhоо хүб хүхэ обёосой hолоомо зелёнко хоёрые холёод, ехэ ехээр асалжа, мориндо хүллэhэн шаргада ашана. Бэедэнь саб гэмээр таараhан хара телогрейкэтэй, зузаан боро шаль пулаад урууиь бооhон хадаа шэмжэгэнүүлмэ хүйтэн жабарые тоонгшьегүй хабэртэй, хасарынь шад улаан болошонхой, hахы-hалаг хүдэлнэ.

Абаhаар харахадаа энэмнай таби наhанай богоhо алхаhан, зургаан үхибүүдые хүл дээрэнь табиhан, пенсидэ гараhан хүн гэхээр бэшэ. Дүүрэн улаахан шарайдань нэгэншье урашалаагүй, бага энеэбхилhэн урин дулаан харасатай.

— Манайш фермэдэ ямаршье оньhожоруулга үгы юм даа. Малайнгаа үбhэ тэжээл зөөхэ, шэбхэ шабааhыень гаргахаhаа эхилээд, бүхы ажалаа өөhэдынгөө гараар лэ хэдэг гээшэбди. Эндэмнай шэнэ хашаа — малай ехэ комплекс гэдэг бии болохо юм гэлсэгшэ, хэзээ бүтэхэ юм. Тэрээндэнь хүдэлжэ үзэдэг hаа, hайн байгаа, — гэжэ Бимба Ринчиновна энеэбхилэн хэлэнэ.

Һаалишанай ажал хүшэр хүндэ, илангаяа үбэлэй сагта бэрхэтэй гэжэ байгаад, олон табые оройдоошье дурданагүй.

— Мүноо hаалишанаар хүдэлжэ ядаха юумэн үгы. Үбhэ тэжээл элбэг, малай үүлтэршье hайн болоо, hүншье ехэ hаагдана. Жэшээнь, тээ тэдэ зэргэлээд байhан Байгал, Марс гэжэ хоёр үнеэдни мүнөө тугаллаад байхадаа, тус тустаа үдэрэй 21—22 килограмм hү үгэнэ. Юрэдөөл залхуурангүй хүдэлhэн хүн зориhондоо хүрэхэ байна, — гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

Багаhаа хойшо олон юумэ үзэhэн, халуун шулуу долёсhон хүн бүхы наhан соогоо ямаршье ажалhаа айхагүй, хүдэлмэри хэнгүй нэгэшье үдэр миин hуужа шадахагүй болодог гэжэ зүб лэ даа. Нээрээл тиимэ, зоной хэлсэдэг «бүхэ яhатанай нэгэн» Бимба Гомбоева байна.

Эгээл хорёод наhатай ябахадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай шэрүүн хатуу жэлнүүдтэ тэрэ тусхай курс дүүргээд, тракторта, комбайндашье хүдэлөө. Тэрэ үеын техникэ мэдээжэ hааб даа. Эбдэрхэдэнь hэлгээд табиха деталь, часть байхагүй, трактораа үдэртөө хэдэн дахин задалжа заhахаш, хүйтэн түмэртэй носолдохош, hүни үдэр хоёрые илгарууламгүй хүдэлхэш. Декабрь, январиин янгинама хүйтэн соо молотилкаар таряа сохихош. Тингэнгүй аргагүй. Өөhэдөө хооhооршье байгаад, фронтдо хилээмэ талха үгэхэ хэрэгтэй. Бимба мэтэ басагад бэреэд, hамгад үбгэд, хүгшэд үхибүүд лэ тиихэдэ хүдөөдэ бүхы ажал хэжэ гараа ха юм.

III.

ЁҺОТОЙЛ ээлэй яб гэмээр түхеэрhэн гэр байра, хашаа хорёо харагдана. Газаагуурнь хүйтэндэ хүрхылдэшэhэн индюк шубууд бүдүүзгэйгээр алхалалдана. Тээ саанань хуhамаг соо үнеэн, хонид эдеэлжэ байна.

— Хүдөөдэш үхэр мал барингүй аргагүй. Һү, мяхан хэрэгтэй. Үхибүүд олон, — гэжэ Бимба Ринчиновна дуугарна.

Гэртэнь ороходомнай баруун таhалга соонь мүнөөнэй шэнэ мебель зохидоор табяатай, ханаарнь гоё ковёр, мүн телевизор, радиоприёмник, «ЗИЛ» холодильник бии.

— Сайн халатар энээхэниие хаража hуугты, — гээд зузаан альбом hарбайба. — Энэ фотодо бидэ хуу гэр бүлөөрөө байнабди. Голдонь hуугша Бабасан нүхэрни, ажахыдаа автомашинын жолоошоноор хүдэлдэг. Ехэ басаган Дабажабнай Буряадай Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшын институт дүүргээд, хадамда гаранхай, нүхэрынь лётчик, хоёр ашанартайбди. Хоёрдохи басаган Бадма-Хандамнай мүнөө Красноярск хотын университетдэ 5-дахи курсада hурана. Математик болохо юм гээбы. Һаяар үбэлэй амаралтада ерэхэб гэжэ бэшээ. Александр хүбүүмнай үдэшын 10-дахи класста hурана. Тиихэдэ Нима-Ханда, Тамара, Мыдыгма гурбан басагаднай интернат-hургуулиин 9-дэхи, 8-дахи, 6-дахи классуудта hурадаг. Эдэмнай шэнэ жэлээр хуу сугларанхай даа. Яhала хүхинэнэбди, — гээд энеэбхилнэ.

Саашань эрхим ажалайнгаа түлөө абаhан олон тоото Хүндэлэлэй грамотануудые харуулаа hэн. Эндэнь СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан КПСС-эй Улаан-Үдын райкомой баярай зүблөөн, аймсоведэй ойн сесси дээрэ барюулагдаhан грамота, шангууд байна. Бимба Ринчиновна Гомбоева үнгэрhэн жэл соо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 3800 килограмм гэхэ гү, али Ивалгынгаа ОПХ-гай бүхы hаалишад соо эгээл ехэ hү hаагаад, мүрысөөндэ эрхимлэжэ гараа. Үнеэн бүхэнhөө тугал абаа.

— Нёдондо үнеэн бүриhөө 3.638 килограмм hү hаагаа hэм. Харин энэ үнгэрэгшэ жэлдэ тэрэнhээ ехэ hү hаахандаа баяртайб. Тиигээд шэнэ жэлдэ ажахы соогоо эгээн түрүүлэн үнеэн бүриhөө 4 мянган килограмм hү hаагаа hаа, одоол амаралтада гарахадамни болохо юм ааб даа, — гэжэ тэрэ хэлэжэ hуугаа hэн.

Дундаршагүй баян дүршэлтэй, мухэшэгүй хүсэл эрмэлзэлгэтэй, ёhотойл ажалша хүнэй арюун hайхан hанаан, сэдьхэлэйнь hайхан уряа иимэл даа.

М. НАМЖИЛОВ.

СОЦИАЛИС ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМЫН АГУУЕХЭ ХҮСЭН

Дэлхэйн хүдэлмэришэн, тариашадай уласхоорондын нэгэдэлэй гүнзэгы удха шанарые Маркс Энгельс хоёр 1848 ондо «Коммунис партиин манифест» соо харуулһан. «Бүхы дэлхэйн пролетаринар, нэгэдэгты!» гэжэ бүхы ажалша хүнүүдые уряалһан юм. Гансал нэгэдэлэй хүсөөр коммунис һургаалай туг доро ажалшад капиталис дарлалтаһаа сүлөөлэгдэхэ, шэнэ социалис байдал зохёохо гэжэ тэдэнэр заадаг һэн.

Марксизм-ленинизмын үндэһэн һуури табигшад бүхы оронуудай хүдэлмэришэдэй аха дүүгэй нэгэдэлэй түлөө сэсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэһэн энэ нэгэдэлые үндэһэлһэн уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин түрүүшын эмхинүүдые («Коммунистнуудай нэгэдэл», 1847—1852, I Интернационал, 1864—1872) байгуулһан байна.

Шэнэ түүхэтэ үедэ тааруулан, ажалшадай нэгэдэлэй хэрэгтэ В. И. Ленин хабтар ехэ хубитаяа оруулһан юм. Империализмын үедэ бүхэдэлхэйн капиталай нэгэдэхэдэ, хүдэлмэришэн ангиин бүхэдэлхэйн нэгэдэл тон шухала болоно гэжэ агууехэ Ленин һургадаг. «Уласхоорондын капиталые дэлхэйн пролетариат гансал нэгэдэмэл хүсөөрөө диилэжэ шадаха» гэжэ зааһаниинь мүнөө үедэ тон удхатай гэжэ элирнэ.

Агууехэ Октябриин социалис революци хадаа уласхоорондын хүдэлмэришэн ангиин түүхэтэ илалтань болоо. Манай революциин илалта бүмбэрсэг дэлхэйн арадуудта үльгэр жэшээ болоо, тэдэнэй тэмсэлэй ерээдүйень зааһан байна. Революциин һүүлээр уласхоорондын революционно хүдэлөөнэй дэбжэлтэ, олон оронуудта коммунис партинуудай эмхидхэн байгуулагдаһан ушар уласхоорондын хани барисаа саашадань хүгжөөхэ эрилтэ табиһан байгаа. Юундэб гэхэдэ, II Интернационалай ударидагшад хүдэлмэришэн ангиин нангин хэрэгтэ урбажа, коммунис хүдэлөөнэй саашанхи хүгжэлтэдэ һаад үзүүлхэ аюулые ехэ болгоо һэн. Иимэ ушарһаа манай Коммунис партиин үүсхэлээр 1919 оной мартын эхиндэ Европын, Америкын болон Азиин 21 гүрэнэй 35 партинуудай болон эмхинүүдэй түлөөлэгшэнэрэй суглаан дээрэ Гурбадахи Коммунис Интернационал байгуулагдаһан, энэ суглаа агууехэ Ленин хүтэлбэрилһэн байна.

Гурбадахи Коммунис Интернационал бүхы компартинуудай дайшалхы революционно штаб, марксизм-ленинизм шудалха һургуули, коммунизмын һургаалые нэбтэрүүлхэ гуламта боложо, Советскэ Союзай Коммунис парти тэрэнэй үнэн сэхэ түлгууринь байһан.

Иигэжэ хүдэлмэришэн ангиин нэгэдэлэй туг доро саашадаа революционно хүдэлөөн һалбаржа, коммунис партинуудай политическэ болон идейно-теоретическэ хүсэн ургажа, энэ туг доро капитализмда эсэргүү тэмсэл саашадаа үргэлжэлһэн байха. Бүхы дэлхэйн коммунистнуудай, бүхы революционно хүсэнүүдэй нэгэдэлэй хэрэгтэ Советскэ Союзай Коммунис партиин ленинскэ политика туһа үзүүлдэг. Манай парти байгуулагдахаһаа хойшо өөрыгөө дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй дайшалхы нэгэ отрядынь гэжэ тоолодог, хододоо коммунис болон хүдэлмэришэн ангиин хэрэгтэ үнэн сэхэ байһанаа нэгэтэ бэшэ гэршэлһэн юм.

Ажалшадай нэгэдэлэй асуудалнууд, интернациональна болон национальна асуудалнууд КПСС-эй XXIV съезд дээрэ харагдаһан. Манай партиин XXIV съездэдэ бүхы дэлхэйн коммунис партинуудай түлөөлэгшэд сугларжа, пролетарска интернационализмда манай партиин үнэн сэхэ байһаниинь үшөө дахин харагдаба.

Дэлхэйн социалис байгуулалта олон оронуудай юрын бүридэл бэшэ, харин гүрэнүүд болон арадуудай шэнэ түүхэтэ нэгэдэл мүн болоно. Энэ нэгэдэл ямар нэгэ хүнэй дураар бэшэ, харин социализм байгуулха хуулиин ёһоор, үзэл суртаалай адли байһан дээрэһээ, адли эрмэлзэлтэй байһан ушарһаа байгуулагдаа юм. Экономическа хүгжэлтынгөө алхамуудаар социалис оронууд капиталис оронуудые уридшалжа, эрдэмэй болон техническэ дэбжэлтэнүүдээрэ (зарим һалбаринуудаар) түрүү гараһан байдаг. Мүнөө үедэ СЭВ (бэе бэедээ экономическа туһаламжа хүргэдэг бүлэг социалис гүрэнүүд) дэлхэйн газарай 18 процентые эзэлдэг, 10 процент хүн зонтойшье һаа, бүхы дэлхэйн промышленнэ үйлэдбэриин гурбанай нэгэ хубиие эзэлдэг байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ социалис оронуудай хоорондо тон шэнэ янзын холбоо харилсаанууд тогтоһон, эдэ харилсаануудайнь үндэһэн пролетарска интернационализм гээшэ, дэлхэйн социалис гүрэнүүдэй бии болохотой хамта хүдэлмэришэдэй нэгэдэлэй ёһо гурим шэнэ удха шанартай болоо.

СЭВ-эй саашадаа хүгжэлтэдэ СССР горитойхон хубитаяа оруулһан байха юм. 1966—1970 онуудта Совет ороной хабаадаһанай, туһаламжын ашаар социалис оронуудта 300 гаран үйлэдбэриин барилганууд бодхоогдоо. Манай орон бүхы социалис оронуудтай худалдаа наймаа хэдэг.

Һүүлэй үедэ социалис оронууд хоорондоо түмэр, электрын хүсэн, түлишэ болон элдэб олон янзын зүйлнүүдээр туһа хүргэлсэнэ. «Дружба» гэжэ нефтепроводоор манай ороной шэнгэн түлишэ Венгри, ГДР, Польшо болон Чехословаки ошодог юм. Мүнөө социалис оронуудай хоорондо зайн галай системэ амжалтатай хүдэлнэ. Аха дүү оронууд һүүлэй жэлнүүдтэ эрдэм болон техникын талаар, замбуулиниие шэнжэлхэ асуудалнуудаар хани барисаагаа үргэлжэлүүлһэн байха юм.

Холбоо харилсаануудые саашадаа хүгжөөхэдөө арадай ажахын хүгжэхэ холын хараа түсэбүүдые табижа, мүнөө 1990 он болотор дүүргэгдэхэ түсэбүүд табигдана.

Варшавска Договорто хабаатай гүрэнүүд уласхоорондын байдалай шахардуу шанга байдалые һулаируулха хэрэгтэ өөрынгөө хубитые ехэтээр оруулдаг, амгалан тайбан, эб найрамдалай түлөө империализмын хүсэнүүдтэ эсэргүү шууд сэхэ тэмсэл хэдэг, уласхоорондын асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг юм. Коммунис хүдэлөөнэй нүлөө болон үүргые тодорхойлходоо, нэн түрүүн коммунис партинуудай тоо болон жагсаалай тон үргэдэһэниие тэмдэглэе. Коминтерн 40-өөд оной эхиндэ өөрынгөө жагсаалда 61 парти нэгэдүүлдэг байбал, мүнөө хүдэлмэришэн ангиин тэмсэжэ байгаа бүхы оронуудта, тодорхойлон хэлэбэл, дэлхэйн 90 орондо коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинууд бии юм. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай урда 3 млн. коммунистнууд байбал, мүнөө арад зоной тэмсэлые 50 миллион коммунистнар хүтэлбэрилнэ. Коммунистнуудай нүлөөгэй хүсэн гансашье тооһоо дулдыдадаг бэшэ, харин марксизм-ленинизмын һургаалаар элирхэйлэгдэдэг. Энэ һургаал ниитын хүгжэлтын ёһо гуримые, мүнөө үеын революционно хүдэлөөнэй саашадаа дабшаха харгы замые, революционно тэмсэлэй тактикые уридшалан харуулха шадалтай юм. Коммунистнуудай тэмсэлэй дайшалхы, тэдэнэй идейнэ болон политическэ хараа шугамынь Москва хотодо 1957, 1960, 1969 онуудта үнгэрһэн Уласхоорондын зүблөөнүүд дээрэ тодорхойлогдоһон юм.

Ази болон Африкын оронуудта империализмда эсэргүү, национальна сүлөөлэлгын тэмсэлдэ Коммунис партинууд шухала үүргэ дүүргэдэг. Энэдхэг орондо коммунис партинь 250 мянган гэшүүдтэй, ороной политическэ ажабайдалда энэ парти жэлһээ жэлдэ өөрынгөө нүлөө үргэдхэжэ байна.

Мүнөө байһан үе сагта пролетарска интернационализм ангиин тэмсэлэй урда ямар эрилтэнүүдые табинаб гэбэл: социализмын түлөө, империализмда эсэргүү тэмсэлдэ бүхы революционно хүсэнүүд бэе бэедээ туһалха, дэлхэйн социалис бүридэлэй саашадаа бэхижэхэ хэрэгтэ туһалха, бүхы социалис оронуудай нэгэдэлэй түлөө тэмсэхэ, марксизм-ленинизмын үндэһэн дээрэ дэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй саашадаа бэхижэхын түлөө тэмсэхэ, империализмда эсэргүү тэмсэлэй фронт байгуулхын тула бүхы революционно-сүлөөрэлгын хүсэнүүдые элсүүлхэ ёһотой.

Советскэ Союзай Коммунис парти манай ороной олон үндэһэ яһанай ажалшадай түлөөлэгшэдые нэгэдүүлжэ, түрүүшын үдэрнүүдһээ бүхэдэлхэйн коммунис хүдэлөөнэй манлай гэжэ тоологдодог. Ленин багшын байгуулһан манай Коммунис парти хододоо пролетарска интернационализмын ёһо гуримуудые сахижа, дэлхэйн сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй урда өөрынгөө интернациональна уялгануудые үнэн сэхээр дүүргэдэг заншалтай.

Р. ГАРМАЕВ,
КПСС-эй обкомой лектор.

БУРЯАДАЙ АССР-эй 50 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

ХҮГЖЭМ ТУХАЙ ҮГЭ

ОРОЛТО

Ерэхэ жэлэй нажар манай республикын мүндэлһөөр 50 жэлэй һайндэр болохонь гээшэ ааб даа. Хаанта Россин дарлагданги хизаар байһанаа, Совет засагай мандаһан жэлнүүдтэ Буряад орон айхабтар ехэ хүгжэлтын зам гаталаа бшуу. Совет арадуудай адли тэгшэ эрхэтэй бүлэдэ буряадууд соёл болбосоролойшье, гэгээрэлэйшье талаар хүгжөө.

Сэсэн мэргэн ленинскэ национальна политикын ашаүрэ туйлай ехэ. Революциин урда тээ булта шахуу үзэг мэдэхэгүй, харанхы байдалтай байһан аад, мүнөө бэшэгтүй хүн үгы болонхой бшуу. Эрдэмтэд, уран зохёолшод, зураашад, хүгжэмшэд, багшанар болон бусад мэргэжэлтэд — хаанашье харахада, дээдэ һургуулитай, эрдэмэй зиндаатай, хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэй хүнүүд.

Бидэ тус бэшэгүүд соогоо буряад хүгжэмэй хүгжэлтын замые хаража үзэхэбди. Мүнөөнэй буряад хүгжэм Агууехэ Октябриин туяа доро хүгжөө.

Ямаршье ондоо яһатан шэнги, буряад зон аман зохёолтой, өөрын хүгжэмтэй байһан ааб даа. Тээд арадай хүгжэмэй булаг — дуунууд. Тиихэдээ буряад дуунууд имагтал нэгэ хоолойгоор дуулахаар аялгатай байгаа бшуу. Харин мүнөө буряад хүгжэмэй жасада өөрын үндэһэн оперонууд, баледүүд, симфоническа зохёолнууд бии болонхой. Хэрбээ урдань үльгэршэд хуур дээрэ үльгэр түүрээжэ хэлэдэг байһан һаа, мүнөө хүгжэм зохёодог, элдэб инструмент дээрэ гүйсэдхэдэг бэлнгтэн, мэргэжэлтэн урганхай.

Буряад хүгжэмэй бадаран хүгжэхэ хэрэгтэ Коммунис партиин эсэгэ ёһоной анхарал, ород хүгжэмшэдэй зүгһөө аха дүүгэй туһаламжа ехэ үүргэтэй байгаа. Нилээн олон нүхэд залуухан буряад искусстводо талаан бэлигээ зорюулһан гэжэ түүхын хуудаһанһаа мэдэнэбди.

Табяад жэлэй туршада республика дотор мэргэжэнги тусхай коллективүүд мүндэлөө. Буряад дуушадай, хүгжэмшэдэй бэлиг хилын саагуураашье суурятаа.

1. Буряад оперо

Хүгжэмэй жанрнууд соо оперо хэр угһаа олоной дура буляаһан, түрүү һуури эзэлдэг зохёол юм. «Оперо, имагтал оперо таанарые хүн зондо дүтэ болгохо, танай хүгжэмые ёһотой шагнагшадтай уралуулха, танай хэһэн юумые үсөөхэн зондо бэшэ, харин зохисотой сагта бүхы арадта хүргэхэ юм», — гэжэ П. И. Чайковский үшөө 100 жэлэй саана хэлээ һэн. Оперно искусство илангаяа манай үе сагта ехээр дэлгэрнэ. Юуб гэбэл, театрһаа гадна кино, радио, телевидени гэхэ мэтын аргаар оперын хүгжэм олоной дунда тарана.

Манай республикын оперо болон баледэй театр олоной дура буляанхай. Үндэһэн маягаар баригдажа, 1952 ондо нээгдэһэн театрай ордон Улаан-Үдын түб талмайн шэмэг болонги.

Театрай коллективтэ дүршэлтэй, бэлигтэй нүхэд олон. СССР-эй арадай артистнар **Л. Линховоин, Л. Сахьянова** гэгшэдэй бэлиг холуур суурхаһан. Тиихэдэ **В. Лыгденова, Г. Храмов, Д. Кыштымова** мэтын нэрэтэй түрэтэй болоһон нүхэдэй хажуугаар бэлигтэй залуушуул олон.

Театрай репертуар угаа ехээр баяжанхай. Ородой болон хилын саанахи хүгжэмэй классическа зохёолнуудһаа гадна, совет композиторнуудай хүгжэм бүхэ һуури эзэлдэг.

Гэхэ зуура Буряадай композиторнуудай зохёолгүйгөөр үндэһэн театрай репертуар бүрилдэхэ аал? Тэрэ талаараа яһала ехэ алхам хэгдээ.

Буряадай түрүүшын композиторнуудай намтар театрай хүгжэлтын замтай нягта холбоотой гээ һаа, алдуу болохогүй гэжэ һанагдана.

Нэн түрүүн буряад хүгжэмтэ драматическа театрта табигдахаар гушаад онуудта ород композиторнуудай бэшэһэн зохёолнууд соо үндэһэн оперын маяг бүридэжэ эхилһэн байна. Эгээл түрүүшын хараасгайнууд «Баяр», «Эржэн» гэһэн хүгжэмтэ драманууд байһан юм. «Хүгжэмтэ драма» гэһэн ойлгосо юун гээшэб? Тэрэмнай драматическа зохёол аад, хүгжэмтэй, хатартай, тэдэнь ехэ һуури эзэлдэг байха юм.

Жэшээнь, П. Берлинскиин бэшэһэн «Баяр» гэжэ драма соо 50 шахуу хүгжэмтэ (дуулаха, инструментээр наадаха), хореографическа номернууд бии. Тэдэнь арадай дуунай баялигһаа үндэһэтэй. П. Берлинский арадай дуунай бэлэн хүгжэм хэрэглэһэн ааб даа. Гэбэшье арадай хүгжэмэй аялгын, тэрэнэй сохидолой үндэһөөр өөрөөшье юу-хээ зохёоһон.

Буряад хүгжэмэй зохилдол табан шатын абяанһаа (пентатоника) бүридэдэг һэн ааб даа. Тиимэһээ В. Морошкиной «Эржэн» гэжэ хүгжэмтэ драмын тон тиимээр бэшэгдэһэниинь гайхалгүй. Зүгөөр гушаад оной байдал харуулһан драма соо тэрэл сагайнгаа шэнэ дуу хэрэглэхэ хэрэгтэй байгаа. Харин хуушанай дуунуудһаа имагтал тэрэ үедэ дуулалдадаг байһан аялга хэрэглээ.

М. Фроловой «Энхэ-Булад баатар» гэһэн зохёол удаадахи ехэ алхам болоо. Юуб гэхэдэ, тус зохёол одоол ёһотой оперын маягаар бэшэгдэһэн. Тус оперын «хэлэн» арадай дуунай аялга, сохидолһоо үндэһэлэгдэһэн. Гэбэшье М. Фролов арадай дуунуудые бүри ёоригтойгоор шэнжэлжэ, өөрынхеэрэ найруулһан байха юм. Тэрээнтээ хамта оперын уран һайханай бүхы онол арга хэрэглээ.

Тиигэжэ М. Фролов, П. Берлинский, В. Морошкин гэгшэд үндэһэн буряад мэргэжэнги хүгжэмэй түүхын эхин хуудаһа бэшэлсэһэн зон ха юм. Дүшөөд-табяад онуудта буряад хүгжэм хүгжөөлсэхэ хэрэгтэ хабаадаһан Л. Книппер, С. Ряузов гэгшэдэй үүргэ баһал ехэ. Л. Книппер «Байгал дээрэ» (либреттыень Г. Цыдынжапов Ю. Стремин хоёр бэшэһэн) гэжэ оперо найруулаа һэн. Тиихэдэ Ю. Стремин Ц. Галсанов хоёрой либреттээр С. Ряузов «Мэдэгмааша» гэжэ оперо зохёогоо. Дахин шэнэлэн заһабарилжа, 1952 ондо театрай сценэ дээрэ табихадаа, тэрэ опероёо авторнууд «Саянай хормойдо» гэжэ нэрлэһэн байха юм.

Мэдэгмааша гэжэ буряад басаганай, мүн бусад геройн хүгжэмтэ образые зураглахадаа, композитор нютагай зоной абари зан харуулжа шадаа. Буряадуудай үндэһэн хүгжэмэй онсо илгаа һайн харагдана. Арадай аялгые тэрэ зандань хэрэглэдэг гуримые теоретическэ талаһаань үндэһэлөөд, С. Ряузов тэрэнээ зохёол соогоо сахиха гэжэ оролдоһондоо шүүмжэлүүлһэншье байха. Арадай аялгые симфоническа болотор хүгжөөжэ шаданагүй гэһэн абяаншье дуулдаа. Зүгөөр иимэрхүү шүүмжэлэлые зүбтэй гэхээр бэшэ. Юуб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, С. Ряузовай, олон зохёол яһала симфоническа хүгжэмэй шэнжэтэй; хоёрдохёор, арадай аялгые хубилгангүй зохёолдоо хэрэглэхэдээ, оперо шагнажа һураадүй хүнүүдтэ ойлгосотой болгохоёо оролдоһон хүм гэжэ композитор өөрөө хэлэһэн байдаг. Үнэхөөрөөшье, С. Ряузовай зүб байһые гэршэлэн, тэрэнэй зохёоһон оперо яһала олон жэлдэ амжалтатайгаар табигдаһан байна. Зүгөөр буряад шагнагшадай эрилтын ургахада, С. Ряузовай гурим хуушараа юм бэзэ.

Гэхэтэй хамта, эдэ зохёолнууд үндэһэн оперын репертуар бии болгожо шадаагүй. Театрай сценэ дээрэ имагтал «Энхэ-Булад баатар» гэһэн оперо үлөө. Тиимэһээ үндэһэн оперын репертуар бии болгохын тула буряад композиторнууд өөһэдөө оролдохо баатай болоо юм. Тиихэдээ тэдэнэр ород аха нүхэдһөө горитой һургаал абаһанаа харуулаа.

1956 ондо Д. Аюшеев түүхэтэ-эпическэ удхатай «Анда нүхэд» гэжэ, 1958 ондо Б. Ямпилов «Булагай эхиндэ» гэһэн оперонуудые бэшэбэ. Эдэ зохёолнуудай удха шанар сэгнэшэгүй ехэ: үндэһэн оперо яажа бэшэхэб гэһэн жэшээ болоно үгэнэ.

«Анда нүхэд» гэжэ оперо гурбалжан зохёолой («Анда нүхэд», «Аха дүүнэр», «Саяан») түрүүшын хуби гээшэ. Д. Аюшеевэй энэ гурбан оперо хадаа Буряад ороной 300 жэлэй түүхые, ондоогоор хэлэбэл, Ород гүрэнтэй нэгэдэһэн үдэрһөөнь эхилжэ, манай үе хүрэтэр үргэлжэлһэн түүхые харуулан, ород, буряад арадуудай агууехэ нүхэсэлые магтан дуулана.

Д. Аюшеевэй оперонууд ёһотойл үндэһэн маягтай. Арадай дуунай, аялга, хүгжэмтэ фольклор шадамараар хэрэглэжэ, гол геройнуудай зонтоёо холбоотой байһые харуулаа. Ород хүнүүдые харуулхадаа, композитор ород хүгжэм хэрэглээ бшуу.

Б. Ямпиловай «Булагай эхиндэ» гэжэ уянгата шогтой оперо (либреттынь автор — мэдээжэ дуушан А. Арсаланов) тэрэ үедөө яһала амжалтатай байгаа. Залуу инженер Нарандайн образоор мүнөө үеын Буряад ороной залуушуулай шарайе зураглаха гэжэ авторнууд оролдоо.

Б. Ямпилов тухэл маягаараа мүнөө үеын оперо бэшэхэ гэжэ зүб шиидээ. Оперо соо мүнөө үеын олоной дуун, мүнөөнэй хатар (вальс) бии. Оперын хүгжэмдэ хадуугдахаар уянга, шог ёгто элбэг. Һанаамгай зүйлнүүдшье бии. Жэшээнь, ажалгүй Моргооной дуун траурна маршын аялгатай.

Һүүлэй үедэ бэшэгдэһэн эрхим зохёолнуудай нэгэн — Б. Ямпиловай «Нюдөө хараба» гэһэн оперо. Либреттыень Л. Линховоин, Н. Логачев, Ю. Хазанов гэгшэд бэшээ. Тус оперо Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойдо зорюулагдаа һэн. Удхаараа шэнэ бэшэшье һаа, шагнагшын сэдьхэл хүдэлгэмөөр оперо болоо, үйлэнь «манай үедэ манай городто болоно» гэжэ либреттэ соонь хэлээтэй. Хүгжэмынь яһала һонин. Имагтал сохидолынь (ритм) нэгэ янза болон алдаа гэжэ композиторые шүүмжэлхээр.

Буряад оперо олон болоошье һаа, элдэб янзаар, һонёор зохёогдоһоншье һаа, манай театрай репертуарта М. Фроловой «Энхэ-Булад баатар» гансаархана тобойжо үлэдэг лэ даа.

Энэ оперомнайшье олон жэлдэ «амарһанай» удаа дахин табигдаа һэн гүб даа. Б. Ямпиловай эрхим гэгдэһэн «Нюдөө хараба» гэжэ оперошье репертуарта удаан тогтоогүй.

Б. Ямпиловай «Шэдитэ нюуса» гэжэ оперо яһала һайн. 1969 ондо республиканска шанда хүртөө. Тээд энэмнай хүүгэдэй оперо бшуу. Тиимэһээ үндэһэн оперын репертуарые баяжуулжа шадахагүй байна.

Юундэ буряад оперонууд репертуарта удаан тогтоногүйб? Ямар шалтагаантайб? Саашаа ямар замаар хүгжэхэ аргатайб?

Олонхи оперын либреттэ муу байдаг, энэ эгээл ехэ шалтагаан. Жэшээнь, Д. Аюшеевэй «Саяан» гэжэ оперын либреттые харахада, логическа холбоогүй, ажабайдалда ушаржа болохогүй зүйлнүүд бии. Үйлэнүүдынь угаа ута. Заримдаа хашартай болошохоор. Геройнуудайнь хэлэн үе сагтаяа холбоогүй. Үнэхөөрөөшье, 300 жэлэй саана байһан гү, али мүнөө үеынгөөшье хүнүүд аб адли хэлээр хэлэдэг. Арадай хэлэн 300 жэлэй туршада, орой хүгжөөгүй гэжэ гү? Этигэхын аргагүй.

Сагһаа урда наһа бараһан бэлигтэ поэт Д. Улзытуев «Сагаан хатан» гэжэ һонин либреттэ бэшэһэн юм. Тэрээгээрнь мүн сагһаа урда наһа бараһан бэлигтэ композитор Д. Аюшеев оперо бэшэжэ байгаа бэлэй. Баледэй зүйлтэйгөөр хараалагдаһан, һонин оперо болохо аад, дүүргэгдэнгүй үлэшоо.

1972—1973 онуудай театральна жэлдэ Б. Ямпиловай «Арадай хүбүүн» гэжэ оперо табигдахаар хүлеэгдэнэ. Либреттыень Москвагай драматург Ю. Хазанов бэшээ. Тус оперо түрүүшын буряад революционер Ц. Ранжуров тухай юм.

О. КУНИЦЫН,
хүгжэм шэнжэлэгшэ.

МОСКВА. Выставкын түбэй зал соо «СССР — манай ехэ орон» гэһэн уран һайханай Бүхэсоюзна выставкэ нээгдэбэ. СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан энэ выставкэ дээрэ уран зурагай, графика, скульптура, гар урлалай искусствын 2.500 гаран бүтээлнүүд, театрнууд болон киногой уран зураашадай зохёолнууд харуулагдана. Эндэ 1.200 автор хабаадалсаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Урожай» гэһэн скульптура.

ТАСС-ай фотохронико.

БАЯР ЁҺОЛОЛОЙ ОРШОНДО

Захааминай аймагай Баян-Голой совхозой ажалшад ССР Союзай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ оролсожо, хүдэлмэридөө эрхим дүнгүүдые туйлаһан байгаа. Совхозой һаалишад жэл соо гүрэндэ һү тушааха түсэбөө 114 процент, мал адуулагшад мяха тушааха түсэбөө 100,4 процент дүүргэһэн юм. Ажахын мал адуулагша 10 хүн үнгэрөөшэ зундаа үхэр бүриин шэгнүүрые сүүдхэ соо 1.000 граммһаа үлүүгээр нэмээжэ шадаа һэн. Һаалишад Ц-Д. Доржиева, В. Цыренова, Н. Доржиева болон бусад ажалдаа һайн дүнгүүдтэй.

Ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай илалта үндэрөөр сэгнэгдэжэ, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар тус совхоздо «СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ» гэһэн нэрэ олгогдоһон байна. Энээндэ зорюулагдаһан баяр ёһолол һаяхан эндэ болобо.

Совхозой директор **Р. Л. Бандеев** баярай суглаа нээжэ, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **В. А. Сахьяновта** үгэ үгэнэ. Нүхэр Сахьяновай ендэр дээрэ гаража, совхоздо СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ гэһэн нэрэ олгоһон тухай РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ уншахада, ажахын хүдэлмэришэд, айлшад удаан альга ташалгаар угтаба. Тиигээд совхозой директор Р. Л. Бандеевтэ России Федерациин Верховно Соведэй Президиумэй Указтай хабтаһа барюулаад, совхозой ажалшадые КПСС-эй обкомой, республикын правительствын үмэнэһөө хани халуунаар амаршалжа, саашанхи ажал хүдэлмэридэнь бүри ехэ амжалта, элүүр энхые, зол жаргал хүсэһэн байна.

Һүүлээрнь совхозой 1-дэхи отделениин парторганизациин секретарь **Г. П. Дымбрылов,** 2-дохи, 3-дахи отделенинүүдые эрхилэгшэд **Д. Д. Гонгоров, Ц. Ц. Цыденов** гэгшэд хүдэлмэришэдэйнгөө ажалай амжалтанууд тушаа тобшохоноор элидхэбэ. Совхозой залуушуулай үмэнэһөө ВЛКСМ-эй комитедэй гэшүүн **Г. Д. Мункуева,** интеллигенциин зүгһөө наймаан жэлэй һургуулиин директор **С. Д. Логинов,** һургуулиин һурагшад-пионернууд совхозой ажалшадые халуунаар амаршалаа.

Совхозые шефтээ абаһан Зэдын комбинадай энергоцехэй начальник **С. М. Юзов,** комбинадай парткомой секретарь **Р. В. Никитнов,** аймагай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ **Ю. С. Хамаев,** «Коммунизмын зам» колхозой парткомой секретарь **Д. Д. Очиров** болон бусад СССР-эй 50 жэлэй нэрэмжэтэ совхозой ажалшадые хани халуунаар амаршалжа, саашадаа бүри ехэ ажалта туйлахыень хүсөө. Совхозой директор Р. Л. Бандеев харюугай үгэ хэлэһэн байна.

КПСС-эй Захааминай райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Б. Михеев** үгэ хэлахэ зуураа тус совхозой ажалшадые партиин райкомой, аймсоведэй гүйсэдкомой үмэнэһөө халуунаар амаршалһан, саашанхи ажалдань ехэ амжалта хүсэһэн байна.

Баярай суглаанай түгэсхэлдэ Санагын арадай хоорой эдэбхитэдэй хүсөөр ехэ концерт болоо.

Д. ДАШИЕВ,
аймагай газетын редактор.

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ?

БҮХЫ АНХАРАЛ—МАЛШАДТА

Мүнөө ниитын малай үбэлжэлгын харюусалгатай хаһа түлэг ябажа байна. Республикымнай олон тоото хонишод, һаалишад, үхэршэд СССР-эй байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойе угтуулан, юһэдэхи табан жэлэй хоёрдохи жэлые амжалтатай түгэсхэһэн байна. Энэл үедэ шэнэ жэлдэ туйлагдаха үшөө ехэ амжалтануудай һуури табигдана бшуу.

Иимэ үедэнь малшадые соёлой ба ажаһуудалайнь талаар һайнаар хангаха шухала. Хүн зоной һуудал байдалай эрилтэнүүдые хангаха талаар республика доторнай һүүлэй үедэ ехэ хүдэлмэри хэгдэдэг болонхой. Хүн зоной һуудал байдалай эрилтэ хангалга аймагай комбинадуудта даалгагданхай. Тус зорилгоёо ямараар дүүргэжэ байһан тухайнь асуужа, хэдэн комбинадуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ хандаһан байнабди. Тэдэнһээ иимэ харюунууд абтаа:

Кабанскын комбинадай директор К. Г. ВОРОНОВ:

— Малшадай һуудал байдалай эрилтэнүүдые хангаха талаар ажал хүдэлмэри ганса үбэлэй үедэ бэшэ, жэлэй дүрбэн сагта хэгдэжэ байдаг. Элдэб янзын шухала захилнууд соонь шэнэ хубсаһа — костюм, плати, пальто оёлго, хуушан хубсаһа хадхалга, заһалга, муухай хубсаһа сэбэрлэлгэ, малшадай ажалдаа үмдэхэ хубсаһа оёлго болон бусад ажал хэгдэнэ.

Энэ хүдэлмэридэ комбинаднай гурбан автомашина түхеэрэнхэй. Жолоошод Киряев, Полонин, Иванов гэгшэд ажалдаа харюусалгатайгаар хандажа, хубсаһа хунар суглуулна, тараана. Эхэнэрнүүдэйшье, эрэшүүлэйшье хубсаһа эсхэжэ шадаха Г. П. Отто ехэнхи сагаа фермэ дээгүүр үнгэргэнэ гэхэдэ алдуу болохогүй.

Тус машинанууд аймагайнгаа гурбан хизаар шэглэжэ гарадаг. Нэгэдэхинь — Брянска сельсовет тээшэ; хоёрдохинь — Посольско сельсовет тээшэ; гурбадахинь — Худара. Тэдэнэй үбэлэй үедэ ябаха маршрут үшөө намар байхада тодорхойлогдожо, ямар фермэ, отарада хэзээ ерэхэ графигынь табигдаһан юм. Манай хүдэлмэрилэгшэд малшадай ехэ хүлеэдэг нүхэдынь болонхой.

Кяхтын комбинадай директор Н. Ф. СИЛАНТЬЕВ:

— Малшадые хангаха хэрэгтэ манай комбинат хоёр автомашина түхеэрэнхэй. Нэгэндэнь залуу жолоошон Ю. Воронин ажалладаг. Тэрэ Ивановка Шаазгай, Тамир һууринуудые шэглэжэ гарана. Хоёрдохидонь — дүршэлтэй нүхэр Н. Сахаров хүдэлдэг. Энэ нүхэр зүүлжээ Хүдэри-Сомон шэглэжэ ошодог байна.

Энэ хоёр машинамнай тусхай графигай ёһоор фермэ дээгүүр табан хоногто ябаад бусадаг.

Тэдэнэй юу хэдэг, ямар захил бэелүүлдэгые захилай дэбтэр дээрэһээ уншаад үгэһүү. «Родина» колхозой бүлэг малшад иигэжэ бэшэнэ: «Шэнэ хубсаһа захил хэжэ асаруулха. муухай болоһоноо тушаажа угаалгаха, хахархайгаа хадхуулха аргатай болообди. Эдэ бүгэдые хэжэ байха гээшэ бидэ малшадта үбэлдөө хүшэр болодог. Гэхэ зуура хүн зоной эрилтэ хангаха аймагаймнай комбинат бидэндэ үшөөл ехэ туһа хүргэхэ һэн гэжэ һанагдана. Жэшээнь, һүүлэй үедэ колхознай малшадтаа шэнэ байрануудые ехэ барина. Тэдэ гэрнүүд соомнай зайн гал ялардаг. Бидэ эдэ гэрнүүд соогоо шэнэ бараа табиха дуратайбди, элдэб үнгөөр шэрдэхэ, хубсаһа угаадаг, тооһо һородог машинануудые хүдэлгэхэ хэрэгтэй. Эдэ бүгэдэдэмнай туһалхыетнай хүсэнэбди. Илангаяа хододоо сэбэр байха умывальник, аяга, амһарта гэхэ мэтэ хэрэгтэй...».

Иимэ эрилтэнүүд ондоо тээһээшье ородог. Мүнөө үедэ манай комбинат малшадай захилаар гэрэй бараа абажа үгэхэ хүдэлмэри хэжэ байна.

Хэжэнгын комбинадай директор И. Т. АНГАРХАЕВ:

— Манай комбинадай тусгаар түхеэрэгдэһэн машина 330 фермэ, отара болон гүүртэнүүдээр ябажа, малшадай элдэб захил дүүргэдэг.

Муухай болоһон хубсаһа суглуулжа, Улаан-Үдын химчисткэдэ арилгуулаад, һөөргэнь тараадагбди. Малшадай захилаар элдэб хубсаһан оёгдоно. Нарин, үнэтэй бүтээлнүүд городто хэгдэдэг. Юундэб гэхэдэ, мүнөө дээрээ манай комбинат шухала мэргэжэлтэдээр дуталдана. Гэхэ зуура, ажал дээрээ үмдэхэ хубсаһаар малшаднай ядахаа болижо байнхай. Жолоошон Пүнсык Намжиловтай хамта хубсаһа эсхэгшэ ябалсадаг байна. Тэдэ захилнуудыень оёдолшоднай саг соонь яһала дүүргэдэг. Зүгөөр тараажа үгэхэдөө ядалданабди. Ганса машинамнай хаанашье хүрэнэгүй. Аймсоведэй гүйсэдкомой үмэнэ энэ асуудал оло дахин табигдаһан гээшэ. Тээд бүтээдхидэггүйл даа. Ниитын мал хаража ябаһан хүн зоной һуудал байдалые һайжаруулха, эрилтыень саг соонь дүүргэхэ гээшэ шухала хэрэг. Энээниие аймсоведэймнай гүйсэдком түргэн ойлгоһой гэжэ һанагдадаг.

Эгээл һайнаар эмхидхэгдэһэн ажалнай гэхэдэ, малшадай захилаар шэнэ бараа бүтээлгэ болоно. Улаан-Үдын Серовой нэрэмжэтэ фабрикатай, яһала һайн холбоо байгууланхайбди. Тингэбэшье тэндэ эльгээгдэһэн захилнай заримдаа ехэ удаан болодог. Энээниие фабрикын хүтэлбэрилэгшэд анхаралдаа саашадаа абаха бэзэ.

Бэшүүрэй комбинадай бухгалтер Н. А. ФЕДОТОВА:

— Малшадые хангахаар табигдаһан машинанууднай урдань таба-долоон хоногоор хүдөө гарадаг һэн. Энээниие удаан гэжэ тоолоод, мүнөө үбэлэй үдэр бүри аймагай центрһээ гарахаар тэрэнэйнгээ маршрутые зохёогообди. Жэшээнь, мүнөө үдэр гурбан фермын малшадай захил ошожо абаад, тэдэнээ үдэшэлэн комбинадтаа асаржа тушаадаг. Тиигээд бэлэн болоһон захил абаад ондоо фермэ, отаранuудта ошожо, шэнэ захил абаад үдэшэ ерэнэ. Үглөө үглөөгүүрнь баһа ондоо тээшээ ошохо юм. Иигэжэ гол түлэб 7—10 хоногой турша соо малшадай оюулхаа, хадхуулхаа үгэһэн хубсаһа бүтээнэбди.

Малшадые хангаха хэрэгтэ автомашинын жолоошод А. Ф. Горшенин (Бага-Куналейн кустые хангадаг), Н. И. Гнеушев (Охин-Булагай кустые хангадаг), хубсаһа эсхэгшэ Людмила Ивановна Сластина гэгшэд оролдосотойгоор хандадаг юм.

Дулаанай үедэ парикмахернууд, фотографууд, медицинын хүдэлмэришэд гаралсадаг.

Д. ЭРДЫНЕЕВ.

Улаан-Үдын хүдөөгэй аймагай Тарбагатайн райпогой автолавка (жолоошонинь Г. Ефимов) «Восход» колхозой һаалиин фермэдэ ерээд байна. Ойро зуура ехэ бэшэ ээлжээн боложо, наймаалагша З. Грудинина эд бараагаа дэлгээнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: энэ үе харуулагдана.

З. ВЕСНИНАГАЙ фото.

«АХА НҮХЭДҺӨӨ ҺУРГААЛ АБАНАБДИ»

СССР-эй байгуулагдаhанhаа хойшо үнгэрhэн 50 жэлэй турша соо Монголой олон үндэhэн кадрнууд Советскэ Союзда hуража, мэргэжэл олоо. Би совет дээдэ hургуулинуудые дүүргэжэ гараhан 15 мянган хүнэй нэгэниинь болоноб. Өөрынгөө ажабайдал тухай мүнөө хөөрэхые хүсэнэб. Манай олон эсэгэ оронойхидой хуби заяанда нүлөөлhэн шэнгеэр манай арадуудай агууехэ хани барисаан минии хуби заяанда нүлөө үзүүлээ.

Би Дзабханай аймагта түрөөд, долоо наhа хүрэтэрөө ажалша малшанай бүлэдэ урган байнаб. 1921 ондо манай ороной баруун аймагуудта ехэ зуд болоо hэн. Тиихэдэ манай бүхы малай туража үхэхэдэ, эсэгэмнай Уляастай город ороходо гэжэ шиидээ hэн. Уляастайе город гэжэ нэрлэхэньшье бэрхэтэй байгаа: тэндэ ойройдоол 1.500 хүн ажаhуудаг байгаа. Зүгөөр эндэ ямар нэгэн ажал хүдэлмэри оложо болохо байhан юм.

Уляастайда аха ба эгэшэ дүүнэртэеэ хамта баян шадалтай монголнуудай мал адуулдаг, түлеэ хахалдаг, ноохо угаадаг газарта хүдэлдэг hэм. Үхибүүдэй ажалай түлөөhэнэй бага байhан дээрэhээ бидэнэр эдеэ хоолдо арайхан лэ хүрэхөөр хүлhэ абадаг байгаабди.

1927 ондо эхин hургуулида hурахаяа ороошье hаа, нэгэн доро хүдэлмэрилдэг байгааб. Муу бэшээр hурадаг байhамни шалгалтын болоходо элирээ hэн. Улаан-Баатарhаа ерэhэн комисси ниислэлдэ hурахын тулада үгытэй шадалтанай бусад үхибүүдтэй хамта намайе шэлэн абалсаа бэлэй.

Манай бүлэ дотор, хүршэ айлнуудай гэрнүүдтэ минии хуби заяан тухай хөөрэлдөөн нилээд удаан саг соо болоо. Эсэгэмни дүн гаргахадаа:

— Өөрынгөө нюдөөр олон юумые хаража мэдэхын тулада хүбүүн hурахаяа ошохо ёhотой.

Удангүй Улаан-Үдэдэ монгол рабфак нээгдэжэ, намайе, минии зургаан сасуутаниие Советскэ Союз эльгээгээ бэлэй. Бидэнэр үргэн ехэ Сэлэнгэ мүрэниие, томо пароходуудые анха түрүүн хараабди, хоёр-гурбан дабхар гэрнүүдээр hонирхоhон байгаабди. 1933 он хүрэтэр би рабфагта hурааб. Монгол хэлэн дээрэ hуралсалнай үнгэрдэг байhан юм. Бидэндэ тусхай түхэл янзын шэнэ хубсаhа, учебнигүүдые үгөө. Бидэнэрэй хэмнайшье ямаршье юумээр дуталдадаггүй байhан. Маанад тухай эхын анхарал оролдолго гаргаhанайнь түлөө Совет орондо hайнаар харюулжа үгэхэ гэжэ бидэнэр батаар шиидээбди.

Ород хэлэ оролдосотойгоор шудалжа орообди. Вагон-заhабарилгын заводой барилга дээрэ үнгэргэгдэдэг бүхы субботнигуудта эдэбхитэйгээр хабаададаг, түмэр замые саhа хүрhөөнь сэбэрлэдэг, газар хахалалгада, ургаса хуряалгада туhалдаг байгша hэмди. Хүдөө тосхонуудта гал түймэрэй боложо, колхозно эдэбхитэдэй тэр байрын шатажа ороходо, тэрэниие сэргэлгэдэ маанад хабаададаг байгаабди. Тиигэжэ Совет Россида тиихэдэ болоожо байhан ангиин тэмсэлые сэхэ хараhан үзэhэн байнабди.

КВЖД дээрэ харата ябуулгануудай хэгдэhэн тухай мэдээжэ болоходонь, Улаан-Үдэдэ түбэй талмай дээрэ митинг болоhыень hананаб. Тиихэдэ буряад морин сэрэгэй полк талмай дээрэ тэрэ дороо байгуулагдаа бэлэй. Би ород хэлэ hулашагаар мэдэдэг байгаашье hаа, эндэ хэлэгдэhэн үгэнүүдэй удхые ойлгоо hэм. Хэрбээ манай орондо дайсанай добтолон орсо hаань, Советскэ Союз маанадта туhалха гэжэ би анха түрүүн hанан бодожо байгааб hэм.

Рабфагай hүүлээр Хяагтада педагогическа техникум дүүргээд, Монголдоо бусаа бэлэйб. Багшалжа эхилбэб. Улаан-Баатарта орон доторхи гансахан дунда hургуулида, удаань Булаганска аймагта хүдэлөөб. 1940 ондо партийна хүдэлмэридэ дэбжүүлэгдэhэн байнаб.

Убсу-Нуурай аймагта партиин комитедэй секретарь минии байхада, 1940 ондо болоhон ушарые hананаб.

Үбhэ сабшажа, тэрэниие үбэлэй сагта хэрэглэхээр нөөсэлэн бэлдэжэ манай арад тиихэдэ хүсэд дадаагүй байгаа. «Буддын бэе» — газарай ойропь хүрэхые, «бурханай үhые» — сэсэг болон ногоо сабшахые ламанар хоридог байгаа ха юм. Үбhэгүй байhан дээрэhээ үбэлэй сагта малай олоор гарзалдаг ушар нэгэтэ бэшэ үзэгдэдэг hэн. Парти хадаа мал ажал дэбжээхэ хараа шэглэл бэелүүлдэг болоо. Маанадhаа, партийна хүдэлмэрилэгшэдhөө, олон юумэ дулдыдаха байгаа. Юуб гэхэдэ, түхэреэн жэлэй турша соо малаа тэжээлээр хангаха байhые бидэнэр нютаг нютагуудай ажалша малшадта үгөөрөө ба ажал хэрэгээрээ үнэншүүлэн ойлгуулха ёhотой байгаабди.

Нэгэтэ МНРП-гэй ЦК-гай секретарь Ю. Цеденбал аймагтамнай ерээ. Эдэбхитэдтэй хөөрэлдэhэнэйнгөө hүүлээр тэрэ нигэжэ хэлээ hэн:

— Нигээд өөhэдөө хэр бэрхээр үбhэ сабшадаг байhанаа мүнөө харуулха болоот, — гээд тус бүхэндэмнай даалтабаринуудые үгөө бэлэй.

Эрхүүгэй областиин полинууд дээрэ минии олоhон дүй дүршэл эгээл эндэ угаа туhатай байшоо. Тэндэ үбhэ сабшажа, жаткаар хүдэлжэ hураhан байгааб. Тиимэhээ би даалгабаряа амжалтатайгаар дүүргээ бэлэйб.

Бусаха дээрээ Ю. Цеденбал нигэжэ хэлээ:

— Партийна хүтэлбэрилэгшэдэй иимэ hайнаар сабшадаг байгаа хадань, тэдэнэр бусадые hургаха гэжэ найдахаар байна.

Советскэ Союзда hуража байхадаа олоhон дадални, совет аха дүүнэрэймнай дүй дүршэл бүхы манай бодото ажал ябуулгада, намда, нүхэдтэмни туhалша гэжэ партийна ба гүрэнэй хүдэлмэридэ ябахадаа би хододоо мэдэрдэг байгааб.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ СССР-тэ Монголой шадаха туhаламжаяа үзүүлдэг байхада би Соведүүдэй орондо хоёрдохёо ошоо hэм. Дайнай үеын Москвае, Киевые сүлөөлэлгын хүндэлэлдэ зорюулагдаhан илалтын салютые мартахын аргагүй. Би Улаан талмай дээрэ бүхы арадтай хамта баясажа байгаа бэлэйб.

Хэдэн жэл үнгэрөөд байхада, Дээдэ партийна hургуулида hурахын тулада дахяад Москва ороо hэм. Намтай хамта буряад Модогоев, башкир Нуриев, минии монгол нютагаархид лекцинүүдые шагнагша hэн.

Эрдэм бэшэг багатай, ажалша малшан байhан минии эсэгэ революци тухай баларшагаар ойлгодогшье hаа, имагтал революци, ехэ аха — совет арадтай хани барисаан маанадта туhалха гэжэ ходоо этигэдэг байhан юм. Тэрэнэй хүбүүн би партийна, гүрэнэй дээдэ тушаалнуудта хүдэлхэ, дэлхэйн бүхы түрүү хүнүүдтэй хамта агууехэ ойе — СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе hайндэрлэлсэхэ зол хубитай байбаб.

Ц. ДУГЭРСУРЭН,
МНРП-гэй ЦК-гай гэшүүн, МНР-эй Арадай Ехэ Хуралай Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо.
(АПН).

Улаан-Баатар.

Архи—ажалай, ами наhанай дайсан

ОЛОНИИТЫН ҮҮРГЭ ЕХЭ

Архидалга урданай хуушан байдалай жэрхэмшэг үлэгдэлнүүдэй нэгэн гэжэ мэдээжэ ааб даа. Бүхы гэмтэ ябадалай 90 процент, автомобильна авариин 60 процентнь hогтуугаар хэгдэдэг байна гэжэ сүүд, мүрдэлгын баримта харуулдаг. Хүниие алаха, ехээр шархатуулха, сохихо, хулгай хэхэ гэхэ мэтэ зэрлиг аашанууд имагтал архидаhанай хойшо лон байдаг. Гэмтэ ябадал hэргылхэ, усадхаха талаар засагай зүгhөө хэмжээнүүд абтаха зэргэтэй.

Үйлсөөр, гэрэй үглуу буланаар, стадион ба сэсэрлиг соогуур, мүн бусад ниитын газарнуудаар архидабал, мүн hогтуугаар совет хүнэй нэрэ хүндые доромжолбол, тэрэ хүн 1972 оной июниин 19-дэ абтаhан РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указай ёhоор харюусалгада хабаадуулагдажа, түрүүшынхеэ 3-hаа 10 түхэриг хүрэтэр, нэгэ жэлэй турша дотор дахин энэ ябадалаа дабтабал, 10-hаа 30 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ юм.

Заршам эбдэгшэдэй хүдэлжэ, hуража гү, али ажаhуужа байhан газартань яла түлэхэ болоhон тухайнь милициин зургаанууд дуулгаха уялгатай. Тиихэдэнь милициин талаhаа хэмжээн абтаашье hаань, хүдэлдэг газарайнь партийна, профсоюзай, комсомолой эмхинүүд архиншанай буруу ябадалые хаража үзэхэ, хэмжээ абаха, hүүлдэнь энээн тушаагаа хабаатай милициин эмхидэ дуулгаха ёhотой юм.

Указай 8-дахи статьягай ёhоор, ажалшадай депутадуудай нютагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй дэргэдэхи захиргаанай комисси архи наймаалха журам эбдэгшэдые харюусалгада хабаадуулжа, 10-hаа 25 түхэриг хүрэтэр яла ашаха, дахяад журам эбдэбэл, тэрэ наймаалагша нэгэ жэлэй баалалтын ажал хэхэ болохо гү, али 50-hаа 100 түхэриг хүрэтэр ялада унахаhаа гадна, наймаанай эмхи зургаануудта 3 жэлhээ 5 жэл хүрэтэр хүдэлхэ эрхэеэ хаhагдаха байна. Наймаанай эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд, магазинуудые даагшад, наймаалагшад архиин наймаалагдаха сагые, худалдагдаха газарые тон нарийнаар сахиха ёhотой байна.

Улаан-Үдын 63-дахи магазинай наймаалагша Ушакова үнгэрhэн июнь hарада хуулиин наhа хүсөөгүй үхибүүндэ улаан архи худалдаhан байгаа. Тиигэжэ «Архидалга ба алкоголизмтай тэмсэл шангадхаха хэмжээнүүд тухай» тогтоолые эбдэhэн байна. Иимэрхүү ушар наймаалагша Ветошникова гэгшэ гаргаа hэн. Тэрэ үдэшын долоон часай үнгэрhэн хойно хара архи наймаалжа байhанаа баригдаад, зэмэдэ хүртөө hэн.

Архидалга болоод алкоголизмтай тэмсэлые шангадхаха гэhэн КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнуудые, РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые бэелүүлхэ талаар милициин хүдэлмэрилэгшэд, арадай дружинын ба комсомольско прожекторнуудэй гэшүүд горитой ажал хэнэ.

1972 оной июниин 19-нэй Указай ёhоор гэртээ архи нэрэhэнэй, хадагалhанай, гэртэhээ архи худалдаhанай түлөө харюусалга шангадаа.

Жэшээнь, архи нэрээд, хадагалаад байбал, мүн худалдаха зорилготойгоор архи нэрэхэ түхеэрэлгэ хэбэл, шэнэ Указай 11-дэхи статьягай ёhоор, хуулитаар зөөриинь хаман абалгатайгаар 5 жэл хүрэтэр эрхэеэ хаhагдаха болоо. Нэрэhэн архи, брага гэхэ мэтые худалдан абажа байтараа баригдаhан нюурнууд 10 түхэригhөө 50 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ гү, али хэрэгынь ниитын эмхи зургаанда, нүхэдэй сүүдтэ үгтэхэ байна.

Һүүлэй үедэ Бабушкин хотодо гэртээ архи нэрэлгэ ехэ дэлгэрээд байгаа. Тиигэжэ орооhон, хартаабха, свёкло гэхэ мэтэ үнэтэ продуктнууд ехээр гаргашалагдана. Зарим нюурнууд худалдаха зорилготойгоор архи нэрэхэ түхеэрэлгэнүүдые бэлдэhэн байна.

Бабушкин хотодо Ленинэй гудамжадахи 82-дохи гэр соо ажаhуудаг Мысовая станциин хүдэлмэришэн В. Лещенко hүүлэй хоёр жэл соо ходо гэртээ архи нэрэдэг байба. 1972 оной апрель, май hаранууд соо 18,5 литр архи нэрэhэн, 20 литр брага хэhэн байна. Энээнэйнгээ түлөө Кабанскын аймагай арадай сүүдээр 300 түхэригэй яла түлэжэ, зэмэеэ амсаа.

Хуулита наhа гүйсөөгүй залуушуулые архи уулгажа hогтоохо ябадал гээшэ 1972 оной июниин 19-нэй Указай 5-дахи статьягаар хоригдоно. Хэрбээ түрэлхидынь гү, али ондоо хэн нэгэн наhаа түйсөөгүй үхибүүндэ архи уулгабал, 30 түхэриг хүрэтэр яла түлэхэ зэргэтэй. Наhаа гүйсөөгүйшүүлдэ ходол архи уулгажа байха болоо hаа, 5 жэл хүрэтэр эрхэеэ хаhагдаха байна.

Бага наhатанай архи уулгатай профсоюзай, комсомолой эмхи зургаануудhаа гадна, эхэнэрнүүдэй соведүүд, предприятинуудтахи наhа гүйсөөгүйшүүлэй хэрэг хараха комисси, домоуправлениин дэргэдэхи үхибүүдэй таhагууд, hургуулидахи түрэлхидэй комитедүүд тэмсэхэ уялгатай.

Архи, алкоголизмтай тэмсэхэ хэрэгтэ совет олониитэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Архиин муу тухай ойлгуулламжын хүдэлмэри ябуулха гээшэ олониитын зорилго болоно.

И. БАЛУРОВ,
РСФСР-эй габьяата юрист.

АРХИНШЫН ЗАМ...

Э. МАНЗАРОВАЙ зураг.

Эвенкнүүдэй уран гоёор оёhон бүтээлнүүд холуур мэдээжэ болонхой. Энээхэн басаган эдир багаhаа баhал элдэб зүйлнүүдые оёжо hурана.

В. ЧУНАВЛЕВОЙ фото.

ҺОНИРХОЛТОЙГООР ҮНГЭРӨӨ

Зүүн Сибириин соёлой институдай студентнэр бүхы союзна республиканuudта зорюулhан үдэрнүүдые үнгэргэжэ дүүргэбэ. Декабриин hүүлэй үдэрнүүд Украинын ССР-тэ зорюулагдаа. Студентнэр республикын литература, искусстватай hайсахан танилсаhан байна.

Украинын ССР-эй түүхэдэ зорюулагдаhан үдэрнүүдые тус институдай театральна факультедэй студентнэр хүтэлбэрилөө.

Украинын уран зураг, скульптура харуулhан, хүгжэм аялгатай, уран зохёолшодой номуудтай танилсуулhан таhагууд, выставкэнүүд харагшадай магтаалда хүртөө.

«Украина — экран дээрэ» гэhэн үдэрнүүдтэ республикын арадай ажахын, литературын, искусствын хүгжэлтэ тухай фильмүүд харуулагдаhан байна. Тиихэдэ үдэр бүри радио дамжуулгаар Украинын ССР соогуур аяншалга үнгэргэгдэжэ байгаа.

Украинын арадай эдеэ хоол үнинэй мэдээжэ ааб даа. Тэрэнэй амта шэмтэнь бусадhаа онсо илгаатай байдаг. Украинын арадай эдеэ хоолой выставкэ институдай столово соо эмхидхэгдэжэ, олоной hайшаалда хүртөө.

Соёлой институдай студентнэрэй республика бүхэндэ зорюулhан үдэрнүүд hонирхолтойгоор үнгэрhэн байха юм.

В. ТОКТОХОЕВА.

ХАНИНАРАЙ ОРОНДО АЯНШАЛГА

— «Бангладеш?» — гээд Москвагай аэропортын алба хаагша аятайгаар миhэрнэ. Игэжэ Советскэ Союз — бидэнэрэй оло дахин шагнан дуулаhан ба уншаhан орон соогуур манай аяншалга эхилээ.

Эндэ бидэнэй хараhан үзэhэн юумэнүүдэй нилээд олониинь маанадта шэнэ ба hанагдашагүй байшоо. Тусхайлбал, манай орон тухай совет арадай угаа hайнаар мэдэдэг байhаниинь маанадые гайхуулаа. Москва, Ленинград, Ташкентдэ гү, али Самарканд шадарай колхоздо — ябаhан лэ газартамнай Бангладеш тухай бултадаа hайн мэдэдэг байhыень бидэнэр үнэншэн этигэhэн байнабди. Манай ороной арадта совет хүнүүдэй үнэн сэхээр, хани халуунаар хандадаг байhые бидэнэр хараабди.

Советскэ Союз соогуур аяншалхадаа, энээнhээ ондоо олон юумые хараhан үзэhэн байнабди. Урдань гээгдэнги байhан арадууд Советскэ Союз дотор нэгэдээд байхадаа, капиталис хүгжэлтын шатые алгасан гаража, социализмда ороhыень Дунда Азиин республикануудай жэшээ дээрэhээ хараабди. Тэндэхи эхэнэрнүүд паранджае үни хада хаяжа, эрэшүүлтэй адли тэгшэ эрхэтэйгээр шэнэ общество байгуулгада хабаадалсана. Энэ ушар маанадые илангаяа ехээр hонирхуулаа.

Жэшээлхэдэ, бидэнэр Ташкентын бүд нэхэлгын комбинадта ороhон байнабди. Тэрэнэй хүдэлмэрилэгшэдэй 60 процентнь эхэнэрнүүд болоно. Харюусалгатай тушаалнуудые — комбинадай главна инженерэй, городской Соведэй түрүүлэгшын орлогшын тушаалнуудые даадаг эхэнэрнүүдые хараабди. Городые гү, заводые хүтэлбэрилгэдэ Октябриин революциин урда тээ эхэнэрнүүд хабаадажа шадахагүй байгаа ха юм.

Совет орондо гэгээрэлэй гурим нарижуулан hайжаруулагдажал байдаг. Энээн тухай Ленинградай политехническэ институтда ороходоо бидэнэр үнэншэhэн байнабди. Эндэ hуралсалай шэнэ онол аргын хэрэглэгдэдэг тухай маанадта хөөрэжэ үгөө. Энэ онол аргын удхань гэхэдэ, хооhоор сээжэлдэлгые зайсуулха, үзэжэ байhан материалаа студентын гүнзэгыгөөр ойлгожо абалгада гол анхарал хандуулха ябадал болоно. Тиимэhээ эндэ экзаменууд болюулагдаа. Үдэр бүриин хэшээлнүүдэй үедэ эрдэм мэдэсэеэ хэр зэргээр харуулhанhаань дулдыдуулан, студентнүүд удаадахи курсда оруулагдадаг юм. СССР-тэ бодото хэрэгтэй холбоотойгоор hуралсалай бэелүүлэгдэдэг, тусхай эрдэм олгохын хажуутаар хүнэй али бүхы талаараа хүгжэлгэ тухай мартагдадаггүй байhан ушар hанаандамнай ехэ тааруу байгаа. Үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал усадхаха, hуралсалые бүгэдэ ниитын болгохо зорилго Бангладешэй Республикын үмэнэ табигдана. Тиимэhээ Советскэ Союзтай энэ талаар харилсаа холбоо байгуулга манай республикада угаа ехэ удха шанартай.

Олониитын ажабайдалай бүхы hалбаринуудай талаар СССР-тэ ажалшадай тэгшэ эрхэ үнэхөөрөөл хангагданхай гэжэ бидэнэр нюдөөрөө харан этигэhэн байнабди. Шэнэ общество байгуулха талаар совет арад өөhэдынгөө амжалтануудые арьбадхажа байна.

АБДУЛ ТОАБ ХАН,
САНТОШ ГУПТА,
Бангладешэй журналистнууд.
(АПН).

ХИЛЫН Саанаhаа
РАДИО ТЕЛЕФОН ТЕЛЕГРАФ

БЕЛГРАД

ТҮГЭС ХҮГЖЭЛТЭ

ТАСС

СССР-эй байгуулагдаhанhаа хойшо 50 жэлэй турша соо совет арадай туйлаhан ехэ амжалтануудта зорюулагдаhан статья Югославиин «Привредни преглед» гэжэ экономическа газетэ январиингаа түрүүшын номерто толилоо. Национальна доходойнгоо ургалтын талаар Советскэ Союз капиталис оронуудhаа hураггүй түргэнөөр хүгжэнэ гээд газетэ тэмдэглэhэн байна.

СССР-эй арадай ажахын бүхы hалбаринуудай амжалтатайгаар хүгжэжэ байhые газетэ олон тоо, баримтануудые дурдажа харуулhан байха юм. «Материальна зөөри хэрэгсэлнүүд болон хүсэлэл оролдолгоёо нэгэдхэлгэ, совет арадуудай харилсан туhалалсалга бүхы союзна республиканuudта хүгжэнги промышленность байгуулгада туhалаа» гээд «Привредни преглед» бэшэнэ. Мүнөө үеын техникые түргэнөөр бүтээн гаргалга, энергетикын хүгжэлтэ совет арадай ажахын бүхы hалбаринуудай материально-техническэ үндэhэ hуурииe үргэнөөр шэнэдхэхэ, ажалай бүтээсые шууд түргэнөөр дээшэлүүлхэ арга олгоо.

«Югославиин ба Советскэ Союзай хоорондохи экономическа харилсаан али бүхы талаhаа тааруу зохидоор хүгжэжэ, шэнэ түхэл маягтай боложо байдаг. Тэдэнэй дундаhаа промышленностиин талаар хамжалга ба үйлэдбэриин тусхай мэргэжэлдэ оролго улам бүри ехэ удха шанартай боложо байнхай» гээд «Привредни преглед» саашань бэшэнэ.

АФГАНИСТАН. «Джангелагта бүтээгдэhэн» гэhэн бэшэгтэй автобус, плуг, бүлүүрэй станцинууд, станогууд, бусад бүтээлнүүдые ороной городуудай үйлсэнүүдтэ, поли болон предприятинуудта хаража болоно. Советскэ Союзай техническэ туhаламжатайгаар бодхоогдоhон Джангелакска комбинадта эдэ бүтээгдэнэ гээшэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: комбинадай механическа цех соо.

ТАСС-ай фотохронико.

Америкэдэ ажалгүйдэхэ гээшэ заншалта болонхой. США-да мүнөө 5 миллион хүн, тэрэ тоодо мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд, сэрэгэй албатан, эрдэмтэд болон инженернүүд ажалгүй байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сан-Хоседэ (Калифорния штат) ажалгүйшүүл тэдхэмжэ абахаяа ерээд байна. Тэдэнэй дундэ дээдэ hуралсалай заведени дүүргэhэн тухай дипломтой хүнүүдшье бии.

АДН—ТАСС-ай фото.

БОНН

А. Ренгерэй хэлэhэн үгэ

ТАСС

СССР, ПНР ба ГДР-тэй ФРГ-гэй баталhан договорнууд ехэ удха шанартай гэжэ Баруун Германиин бундестагай түрүүлэгшэ А. Ренгер шэнэ жэлэйнгээ хандалга соо тэмдэглэhэн байна. Социалис оронуудтай харилсаагаа заhаруулан hайжаруулга уласхоорондын шахардуу шанга байдал hуларуулха хэрэгтэ шухала туhа нэмэри болоно гээд тэрэ хэлээ.

Бата бэхи эб найрамдал хангахын тулада аюулгүйн ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэ Европын зүблөө зарлалга угаа шухала гээд А. Ренгер онсолон тэмдэглэhэн байна.

Вьетнамдахи дайн байлдаае болюулха шухала гээд тэрэ хэлээ.

ДЕЛИ

Хитад хара тамхи худалдана

ТАСС

«Эгээн багаарнь абажа сэгнэхэдэ, Хитад орон хара тамхи хариин гүрэнүүдтэ худалдажа, жэлэй 12—15 миллиард доллар олзо олоно» гээд Индиин «Нью вейв» журнал мэдээсэнэ.

КНР хара тамхи США-да худалдахадаа, орондонь шанаржуулагдамал уран, шухала хэрэгтэй түхеэрэлгэ абана. Хара тамхи Урда Вьетнамда худалдахадаа, туйлай ехэ олзо олоно. Американ солдадууд нэгэ дозыень 2 доллароор худалдан абадаг юм. Харин Холбоото Штадуудта иимэ дозо 10 доллароор худалдагдадаг.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Гурбадахи, шиидхэхы» — түрүү бэшэг. «Мүрысөөнэй түүжа бэшэг» — суглуулбари. Түрэл орон доторнай.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Шүүмжэлэл — нөөсэ арга боломжонуудые бэдэрэлгэ» — В. Ниндаковой корреспонденци. Партийна ажабайдалай хронико. Уншагшадай бэшэгүүдhээ.

Гурбадахи хуудаhанда. РСФСР-эй Гүрэнэй шанда хүртэгшэдтэ зорюулагдаhан хуудаhан.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. Хилын саана. Спорт.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

14.35 — Һүүлэй hонин. 14.45 — Һурагшадта «Пан Самоходик и Тамплиеры» — Польшын телевидениин уран hайханай фильм. (1-дэхи сери). «За приключением». 15.20 — **Үнгэтэ телевидени.** Телевизионно жэжэ зүжэгэй театр. «Наполовину всерьез».

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

16.20 — 16.30 — «Зүүн Сибирь» гэhэн киножурнал.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

16.30 — **Үнгэтэ телевидени.** Шэнэ жэлэй галнууд. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — «Хатарай зал». 20.00 — «Научные открытия».

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

20.30 — Телепанорама. 20.50 — «Экран» — теле суглуулбари. 21.50 — Хүгжэмтэ забhарлалга.

«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

22.00 — **Үнгэтэ телевидени.** «СССР-эй арадай артист В. Норейка дуулана». 22.35 — **Үнгэтэ телевидени.** «Би арбан зургаатайб». Баяр ёhололой оршон байдалда паспортнуудые барюулга. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
«ОРБИТА» ХАРУУЛНА:

20.30 — М. Анчаров. «Үдэрhөө үдэртэ». 2-дохи часть, 4-дэхи бүлэг.

УЛААН-ҮДЭ ХАРУУЛНА:

22.00 — Концерт.

Редакторай орлогшо **М. Н. НИМАЕВ.**

Манай адрес, телефонууд:

г. УЛАН УДЭ, ул. Ленина, 35. Телефоны: редактора — 54-54 приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, ответ. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76. отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23 промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-55, культуры и школ — 60-21 писем и рабселькоров — 67-84, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-04301. Заказ № 1418.